

Készült a Tápiómenti Önkormányzati Területfejlesztési Társulás
megbízásából

TÁPIÓMENTI KISTÉRSÉG TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA

1999. június hó

PESTTERV

Pest Megyei Terület-, Település-, Környezet Tervező és Tanácsadó Kft.

1051 Budapest, Október 6. utca. 8

Telefon: 267-70-78, 267-05-08, Telefax: 266-75-61

Postacím: 1243 BP. Pf.: 624. E-mail.: pestterv@pestterv.hu

MTA Regionális Kutatások Központja Budapesti Osztály

1014 Budapest, Úri utca 49. Telefon/fax:355-28-56

TARTALOMJEGYZÉK:

A KONCEPCIÓ ELKÉSZÍTÉSÉBEN RÉSZTVEVŐ TERVEZŐK ÉS SZAKÉRTŐK NÉVSORA: -----	3
Bevezetés -----	4
A TÉRSÉG ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE -----	6
A TÉRSÉG TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZATAINAK HELYZETE ÉS A TERÜLETFEJLESZTÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI -----	8
A TÉRSÉG GAZDASÁGÁNAK FŐ JELLEMZŐI -----	11
A TÉRSÉG AGRÁRGAZDASÁGÁNAK JELLEMZŐI -----	13
ÖSSZEFOGLALÓ SWOT - ELEMZÉS:-----	15
Erősségek-----	15
Gyengeségek -----	15
Lehetőségek-----	15
Veszélyek -----	15
Javaslatok -----	15
ERŐSSÉGEK -----	15
GYENGESÉGEK -----	16
LEHETŐSÉGEK -----	17
VESZÉLYEK -----	17
A TERÜLETFEJLESZTÉSI POLITIKA ORSZÁGOS, KISTÉRSÉGI CÉLJAI ÉS FELADATAI: -----	20
A TERÜLETFEJLESZTÉS KERETEI -----	20
A TÁPIÓMENTE FEJLESZTÉSÉNEK ELSŐDLEGES FELADATAI A HELYZET- ÉRTÉKELÉS SORÁN FELTÁRT ADOTTSÁGOK ÉS HIÁNYOK ALAPJÁN:-----	21
A TÉRSÉG JÖVŐKÉPE-----	22
A TERÜLETFEJLESZTÉS JAVASOLT KISTÉRSÉGI PROGRAMJAI-----	23
1. A BELSŐ INTEGRÁCIÓ ERŐSÍTÉSÉNEK, A TÉRSÉGI IMÁZS ÁTALAKÍTÁSÁNAK PROGRAMJA-----	23
1.1. ALPROGRAM A BELSŐ INTEGRÁCIÓ ERŐSÍTÉSÉRE, A TÉRSÉGI INTÉZMÉNYRENDSZER FEJLESZTÉSÉRE. -----	23
1.2. ALPROGRAM A TÉRSÉG POZITÍV IMÁZSÁNAK KIALAKÍTÁSÁÉRT, NÉPESSÉGMEGTARTÓ KÉPESSÉGÉNEK ERŐSÍTÉSÉÉRT -----	24
2. ÖKOPROGRAM -----	24
AZ ÉRTÉKŐRZÉS ÉS A KÖRNYEZETFEJLESZTÉS PROGRAMJA -----	25
2.1. ALPROGRAM A TÉRSÉG ÉRTÉKEINEK MEGŐRZÉSÉRE, KARAKTERÉNEK ERŐSÍTÉSÉRE-----	25
2.2. ALPROGRAM AZ ÖKOLÓGIAI ALAPÚ GAZDÁLKODÁS TÁMOGATÁSÁRA -----	25
2.3. ALPROGRAM A KÖRNYEZET VÉDELMERE ÉS FEJLESZTÉSÉRE -----	26
3. PROGRAM AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRT-----	27
4. AZ INTEGRÁLT GAZDASÁG- ÉS TÁRSADALOMÉPÍTÉS PROGRAMJA -----	28
4.1. ALPROGRAM AZ INGÁZÁS TÁMOGATÁSÁRA -----	29
4.2. ALPROGRAM A BUDAPESTHEZ FÚZÓDÓ GAZDASÁGI KAPCSOLATOK RENDEZÉSÉRE -----	30
4.3. ALPROGRAM A TÉRSÉG GAZDASÁGI FEJLESZTÉSÉRE, A MUNKAHELYTEREMTÉSRE, A MEGÉLHETÉS FELTÉTELEINEK HOSSZÚTÁVÚ BIZTOSÍTÁSÁRA -----	30
4.4. ALPROGRAM A VIDÉKFEJLESZTÉSRE, A TÉRSÉG MEZŐGAZDASÁGÁNAK ADOTT- SÁGOKKAL ÖSSZEHANGOLT FEJLESZTÉSÉRE, AZ INTEGRÁCIÓ MEGSZERVEZÉSÉRE --	33
4.5. ALPROGRAM A TURISZTIKAI FEJLESZTÉSRE -----	35
4.6. ALPROGRAM AZ OKTATÁSRA, A SZAKKÉPZÉSRE ÉS TELEKOMMUNIKÁCIÓRA-----	36
5. AZ INFRASTRUKTÚRAFEJLESZTÉS TÉRSÉGI PROGRAMJA. -----	37

5.1. ALPROGRAM A KÖZLEKEDÉS FELTÉTELEINEK JAVÍTÁSÁRA.....	37
5.2. ALPROGRAM A KÖZMŰVI INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSÉRE	40
A FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ JAVASLATAINAK ÖSSZEFOGLALÁSA	42
KONCEPCIÓELEMEK FELADATMEGOLDÓ SZINTEK: Összefoglaló táblázat	43
A területfejlesztés finanszírozásával kapcsolatos általános követelmények.....	47
MELLÉKLETEK	48
1. sz. Melléklet: A KEDVEZMÉNYEZETT KISTÉRSÉGI LEHATÁROLÁS SZEMPONTRENDSZERE:	
48	
Bevezetés	48
A kedvezményezett térségek lehatárolásának kritériumai, a kiinduló küszöbértékek.....	48
1. táblázat:.....	49
2. táblázat: A kedvezményezett térségek kritériumai az OGY-határozat <u>kiinduló küszöb-értékeivel</u>	50
Kedvezményezett térségek:.....	50
3. táblázat A kedvezményezett térségek adatai - 5. változat	51
4. táblázat : A kedvezményezett térségek kritériumainak küszöbértékei <u>az 5. változatban</u> ⁴	52
Kedvezményezett térségek:.....	52
5. táblázat: Az országos átlag és a Nagykátai kistérség értékei a területfejlesztés kedvezményezett kistérségei besorolásához használt mutatók esetében	53
2. sz. Melléklet: MTA RKK ATI Munkacsoport 1998.: A kistérségek területfejlesztési támogatási rendszere	
.....	/Külön kötetben/
A KONCEPCIÓ RÉSZLETES HELYZETÉRTÉKELŐ ANYAGA	/Külön kötetben/

A KONCEPCIÓ ELKÉSZÍTÉSÉBEN RÉSZTVEVŐ TERVEZŐK ÉS SZAKÉRTŐK NÉVSORA:
--

Felelős tervezők:	Burányi Endre Schuchmann Péter dr Barta Györgyi	PESTTERV KFT PESTTERV KFT MTA RKK Budapesti Osztálya
Közreműködő szakértők:	dr Váradi Mónika: agrárgazdaság, vidékfejlesztés dr. Perger Éva önkormányzati gazdálkodás dr Beluszky Pál: térszerkezet, településhálózat Lombár István: közlekedési infrastruktúra dr Unk Jánosné: energia közművek dr Klencs Ildikó és Lengyel Zoltán: vízi közművek	MTA RKK Budapesti Osztálya MTA RKK Budapesti Osztálya MTA RKK Budapesti Osztálya PESTTERV KFT PYLON KFT UKWA KFT
Megbízói konzultáció:	Bodrogi Györgyné TÁPIÓMENTI Önkormányzati Területfejlesztési Társulás Elnök dr Samu János TÁPIÓMENTI Önkormányzati Területfejlesztési Társulás Bori Attila a Társulás Manager Irodájának Vezetője	
Az anyag összeállításánál	a tervezők felhasználták a megrendelésükre dr Dusek László által készített tanulmányt, továbbá a Kistérség Környezetvédelmi Programjához az UKWA KFT, és dr Fűri András által készített szakértői anyagokat, továbbá Simonfai György /KöM/ ezekhez biztosított konzultációját	

BUDAPEST – NAGYKÁTA, 1999. JÚNIUS HÓ

BEVEZETÉS

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény hatálybalépését követően a Tápiómenti kistérségben is megalakult az a Önkormányzati Területfejlesztési Társulás, amely a megelőző évek sikeres térségi gáz- és telefonhálózat fejlesztési együttműködésre alapozva elkezdte a területi sajátosságok, a fejlesztésben megnyilvánuló érdekkülönbségek feltárását és a térség összehangolt fejlesztését.

A KSH kistérségi lehatárolástól eltérően a nagykátai kistérség településein túlmenően Gomba, Bénye, Káva települések is a monorinál korábban megalakult Tápió menti kistérségi szerveződéshez kapcsolódtak.

A törvény elfogadását, a megyei Területfejlesztési Tanács megalakulását követően nyilvánvalóvá vált, hogy a kistérségek - a kistérségi területfejlesztési társulások - akkor tudják sajátos helyzetüket és érdekeiket hatékonyan képviselni és érvényesíteni, ha feltárva saját érdekeiket, fejlesztési erőforrásaikat, szűk kapacitásaikat, szakértők közreműködésével - egy együtt-tervezési folyamatban - maguk is végiggondolják, (a fejlesztésben érdekelt partnereikkel egyeztetik) a térség fejlesztésének fő irányait.

Ezt felismerve indultak meg a PESTTERV közreműködésével az előkészítő munkálatok, majd - elnyerve a megyei Területfejlesztési Tanács támogatását - 1998 februárjában kötött szerződést a Társulás és a PESTTERV Kft a kistérség területfejlesztési koncepciója elkészítésére.

A PESTTERV e munkába - éppúgy mint más területfejlesztéssel kapcsolatos, területi-, gazdasági folyamatok elemzését igénylő feladatok elvégzésébe - az MTA Regionális Kutatások Központja Budapesti Osztályának kutatóit vontta be.

A TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ KIDOLGOZÁSÁNAK CÉLJAI

- térségi és történeti meghatározottságában tárja fel a Tápió mente adottságait, erőforrásait, fejlesztési korlátait;
- közép- és hosszú távra meghatározza azokat a célokat és irányelveket, amelyeket a Kistérségi Területfejlesztési Önkormányzati Társulás - a területfejlesztési törvény keretei között - saját területfejlesztési tevékenysége során követ, illetve amelyekkel orientálni kívánja a területfejlesztés további szereplőit;
- részletezze azokat a területi célkitűzéseket, amelyeket az ágazati fejlesztési politikában érvényesíteni kíván;
- segítse elő a területfejlesztés kistérségi intézményrendszerének kiépülését;
- határozza meg azokat az eszközöket, módszereket és intézményeket, amelyekkel céljai megvalósítására törekszik.

A kistérségi területfejlesztési koncepció készítése eszköz:

- a jelenlegi helyzet reális számbavételében és értékelésében,
- a feladatok, a célok, a prioritások meghatározásában,

- a területfejlesztéshez szükséges források megszerzésében és hatékony felhasználásában,
- a területfejlesztés térségi szereplőinek együttgondolkodásában, a megértéstől a felismerésen, az elhatározáson át a megvalósításig.

A koncepció kidolgozói a jóváhagyható dokumentum előállításán túl, pályázható programok megalapozását és annak a folyamatnak megindítását tartják legfontosabbnak, amely a magyar közgondolkodásban régóta hiányzó **regionalizmust erősíti, a saját településért érzett felelősséget kiterjeszti a térségért érzett felelősségre és a helyi települési problémák megoldásában is a közös - térségi - érdekek mentén, az együttműködésben keresi a leghatékonyabb megoldásokat.**

A munkafolyamat első szakaszában, (az 1998 évi önkormányzati választások előtt) elkészült a "HELYZETÉRTÉKELÉS" című dokumentum, amely a térség területfejlesztésben, településfejlesztésben, gazdaságfejlesztésben érdekelt meghatározó szereplőivel folytatott mélyinterjúk, csoportbeszélgetések eredményét felhasználva, a területre rendelkezésre álló statisztikai mutatók, állapotjellemzők, és szakági vizsgálatok alapján rögzíti és értékeli a Tápió mente múltjában gyökerező jelenét, adottságait, értékeit és erőforrásait.

A kistérségi területfejlesztési koncepció megfogalmazásánál figyelembevételre kerültek azok a fejlesztési irányok amelyek Pest megye Területfejlesztési koncepciójában a térségre megfogalmazódtak, amelyek e területen egyetértéssel, támogatással bírnak.

A kistérség országon belüli helyzetének értékelése kormányzati megbízás alapján szinte folyamatosan történik a térségi területfejlesztési célú költségvetési támogatások elosztásának megalapozásához. A kistérség országon és megyén belüli helyzetének megítéléséhez az MTA RKK Alföldi Tudományos Intézete készített ezen értékelést elemző tanulmányt, jelen koncepció keretében. (A mellékletben közölt elemzés összehasonlító adatokkal mutatja be a kedvezményezett térségi besorolás szempontrendszerét, kimutatva a Tápió mente kimaradásának okait a támogatott kistérségek közül)

A kedvezményezett térségek meghatározásának módszere és szempontrendszere várhatóan megváltozik 1999-ben, már folyamatban van az MTA RKK Alföldi Tudományos Intézetében és a VÁTI Kht-ben a kistérségi besorolások felülvizsgálatának megalapozása, az erre vonatkozó országgyűlési döntés előkészítéseként. Az előkészítő elemzések azt mutatják, hogy a Tápió-mentének akkor van nagyobb esélye a kedvezményezett kistérségek közé visszakerülni, ha a közlekedési feltártság, megközelíthetőség mutatói is megfelelő súllyal megjelennek a minősítési rendszerben.

A kistérségi fejlesztési koncepció 1998. novemberében elkészült tervezői vitaanyaga mikrotérségi konferenciák, folyamatos tervezői egyeztetések során véglegesült.

A véglegesítéshez nagyban hozzájárultak az 1999. január 27. és március 10. között Súlysápon, Tápióbicskén, Nagykátán és Tápiószelén megtartott széleskörű helyi egyeztetéseken részt vett tápiómenti polgárok, - helyi települési vezetők, köztisztviselők, közalkalmazottak, vállalkozók és civil szervezetek képviselői.

A kistérségi területfejlesztési tanács előzetes intenciói alapján elkészített vitaanyag helyzetértékelő és koncepcionális fejezeteinek főbb tézisei helytállónak bizonyultak a szélesebbkörű kistérségi társadalmi egyeztetés során is, bizonyítva, hogy a települési polgármesterek által alkotott fejlesztési tanács a tervezőkkel összhangban reálisan ítélte meg a térség problémáit és ezek megoldási lehetőségeit.

A széleskörű vita tapasztalatait is figyelembevéve pontosított és kiegészített koncepciót a kistérségi Területfejlesztési Társulás 1999. május 27-én tartott ülésén megtárgyalta és elfogadta.

A koncepció elfogadását követően - a kormányrendeletben meghatározott körben - széleskörű egyeztetésre kerül. Az egyeztetési folyamatban megtárgyalja majd a koncepciót - többek között - a Pest megyei Területfejlesztési Tanács is. Az egyeztetés során megismert vélemények és javaslatok a végleges változatban kerülnek majd érvényesítésre.

A "Tápiómenti kistérség területfejlesztési koncepciója" végleges dokumentációja három kötetből áll.

Az első a HELYZETÉRTÉKELÉS véglegesített és kiegészített dokumentációja, amely a vizsgálatokat, elemzéseket tartalmazza.

Jelen kötet a KISTÉRSÉG TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA, amely a helyzetértékelés, az értékelemzés összefoglaló rövidített változata mellett a területfejlesztés céljait, és a munkafolyamatban megfogalmazott feladatait, javasolt programjait, tartalmazza. A harmadik kötetben kerülnek dokumentálásra a háttér tanulmányok és mellékletek. *(Egyeztetésre és elfogadásra a második kötet tartalma kerül)*

A JELENLEGI HELYZET KIALAKULÁSÁT EREDMÉNYEZŐ FOLYAMATOK ÉRTÉKELÉSE

A TÉRSÉG ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE

A vizsgált térség nem képez természetföldrajzi egységet. Tájföldrajzilag a változatos, hullámos felszínű, dombvidéki jellegű Gödöllői – valamint a Monor- irsai dombság egy részét valamint több alföldi tájegységet érint, középpontjában a Tápióvidékkel.

A térség **morfológiája** meghatározza annak felszínét, vízrendszereinek alakulását. A terület vízfolyásai és az őket közrefogó domborulatok jellegzetesen ÉNy-DK-i futásúak és a hosszanti tektonikus törésvonalak haladását követetik. Az erre merőleges törésvonalak e domborokat részekre szabdalják.

A térség **vízgyűjtőterületének** mai jellemzői a második világháború előtt kezdődött, a hatvanas években folytatódott és a nyolcvanas években befejezett vízrendezési munkák hatására alakultak. A vízfolyások mederrendezése kizárólag vízügyi szemléletű, célja a vizek minél rövidebb idő alatti, kártétel nélküli levezetése volt. A vízgyűjtőn ebben az időszakban - elsősorban mezőgazdasági hasznosításra - 11 tározó létesült. A vízgyűjtő egyes mélyebben fekvő területei ugyanakkor egyes meteorológiai helyzetekben vízkár veszélyessé válnak. A mérsékelt meleg, száraz **éghajlattal** összefüggésben a térségnek jelentős **vízhiánya** van, e vidéket is érinti még a Duna-Tisza közére jellemző talajvízszint süllyedés. A vízhiány, illetve a talajvízszint csökkenés egyaránt kihat a térség táji- természeti értékeinek megőrzési-, fejlesztési lehetőségére, valamint a mezőgazdálkodás fejleszthetőségére.

A **talajadottságok** változatosak. A Tápió mente talajainak átlagos aranykorona értéke 15, ennél magasabb az átlagos értékek is jellemzőek Nagykáta, Tápiógyörgye, Tápiószentmárton, Súlysáp, Tápióság, Úri településekben. A talajhasznosításban a jobb termőhelyi területek szántó művelési ágban való hasznosítása mellett a homokos, gyenge minőségű földterületeken korábban hagyományosan alternatív kultúrát jelentettek a zöldségtermelés, a szőlő és gyümölcskultúra és az erdőtelepítés. Utóbbiak az elmúlt évtizedben, a földtulajdoni privatizáció káros mellékhatásaként, jelentősen visszaszorultak.

A térség erdősültsége alig haladja meg a 12% -ot, bár az Alföld egyes kistájaihoz viszonyítva magasabb érték – jóval az országos és megyei átlag alatt marad.

A térség természetes és természetszerű **élőhelyei** az intenzíven hasznosított területek között mozaikosan, a korábbinak töredékére zsugorodva fordulnak elő, azonban természeti értékekben rendkívül gazdagok. A természetes és természetszerű élőhelytípusok közül jelentős kiterjedésűek, változatosak és értékekben gazdagok a vízi és időszakosan vizes élőhelyek, a nyílt száraz pusztai élőhelyek valamint a fás vegetációjú élőhelyek. A táj legértékesebb élőhelyeit magában foglalja a közelmúltban alakított *Tápió- Hajta Tájvédelmi Körzet*.

A Tápió mente térség **településhálózat** szempontjából sem képez egységet. A több mikrotérség önkéntes társulásában létrejött területfejlesztési egység 19 településében közel 72 ezer ember él*.

/*megjegyzés: a természetföldrajzi lehatárolás szerinti Tápióvidékhez 21 település tartozik, melyekkel együtt a térség lakónépessége meghaladja a 75 ezer főt/

A Tápió mente **közúti közlekedés** szempontjából árnyékhelyzetben van. Az M3 és az M5 szögfelezőjében fekvő térség számára a 31-es út nem nyújtja azt a feltártságot, amellyel a térség földrajzi helyzetében rejlő előnyöket kihasználhatná. A térség belső úthálózata is hiányos, sem az É -D irányú harántirányú kapcsolatok, sem a településeket egymással sokirányúan összekötő hálózati elemek nem teljeskörűek, nem szolgálják hatékonyan sem a térség együttműködését, lehetséges funkciómegosztását, sem Nagykáta térségközponti kisvárosi fejlődését. A térségen áthaladó Budapest - -Újszász – Szolnok vasútvonalnak nagy szerepe van az ingázásban, de a viszonylat minősége kívánnivalókat hagy maga után.

A kistérség településeinek az 1960-as években volt a legtöbb lakója, amely folyamatosan csökkent 1992-ig. Több mint három évtized alatt a csökkenés mértéke 12,4%-os. Míg tehát Pest megyét összességében a hatvanas, hetvenes években jelentős, évtizedenként több mint 10 %-os növekedés jellemezte és csak a nyolcvanas években volt kismértékű csökkenés, addig *ebben a térségben folyamatos volt a népességcsökkenés*. A népességcsökkenés oka a hatvanas években elsősorban az elvándorlás hiszen ekkor még általában természetes szaporodás jellemezte a településeket. A hetvenes években településenként differenciáltan volt jellemző természetes fogyás és szaporodás, elvándorlás és bevándorlás, a kistérségi végeredmény azonban így is negatív lett. 1980-tól 1992-ig azonban a térség szinte minden települését az elvándorlás és a természetes fogyás együttes hatása jellemzi. Ez a trend azonban gyökeresen megváltozott 1992-ben. Azóta szinte *minden települést kismértékű népességnövekedés jellemez*, melynek legfőbb oka *az aktív vándorlási egyenleg*. A vándorlási különbözet pozitívuma ráadásul növekvő tendenciájú, a kilencvenes évek közepére elérte a megyei átlagot (évi átlag 1 % feletti növekedést eredményez).

A vándorlási különbözet értéke eltakarja azt a tény, hogy egy *kedvezőtlen népességcsere* zajlik. A bevándorlók és elvándorlók ugyanis teljesen más társadalmi összetételűek. Magasabban kvalifikált, illetve fiatal népesség költözik el a településekről, és alacsony végzettségű, elszegényedett réteg költözik be, elsősorban olyanok, akik a fővárosi munkaerőpiacról kiszorultak, vagy az ország távolabbi vidékeiről a Főváros felé törekszenek. A kistérség - elsősorban vasútvonal melletti települései - a fővárosi munkahelyek vonzásában saját területének népesség-eltartóképességéhez képest tehát jelentősen túlnépesedett, amely a fővároshoz fűződő kapcsolatrendszer rendszerváltást követő változása pedig számos térségi- foglalkoztatási-, jövedelemtermelési konfliktust eredményezett. (A kiingázás csúcsidejében a helyben lakó munkavállalók 53,8% ingázott, a keresők 44%-a naponta

járt Budapestre dolgozni, további 7-8%-a más külső munkaerőpiacon (Szolnok, Jászberény, Monor) talált munkát)

A Tápió mente nem képez valódi **térszerkezeti egységet**, kohéziója gyenge: a kistérség valódi földrajzi – társadalmi háttér nélküli, mesterséges, statisztikai képződmény

A főváros nyomasztó túlsúlya a környéken a városfejlődésnek is gátja volt. A polgári városfejlődés is csak igazgatási központokat hívott életre (Nagykátá, Monor) ám ezekből mindmáig sokoldalú funkciókkal rendelkező valódi kisvárosok nem formálódtak. Az igazgatási központok vonzása is alacsony intenzitású volt, ráadásul a Tápió mente többfelé vonzódott és vonzódik (Budapest, Nagykatá, Monor, sőt Jászberény felé) ugyanakkor a kistérség kapcsolatrendszere - különösen a második világháború után egyre inkább a fővárossal épült ki. A kistérségnek nem volt és ma sincs határozott profilú városa, a városi centrum, Nagykatá fejlődése- fejlesztése nem gyakorol számottevő hatást a kistérség egészére. Ennek ellenére Nagykatá városi szerepkörének gazdagítása, a városi "légkör", a városias arculat kialakítása a kistérség döntő része számára kedvező következményekkel járhat, noha az ezirányú változásokat a legnehezebb "felülről vezényelni".

A kistérség községei közepes méretűek vagy nagyok, néhány település (Sülysáp, Tápiószele, Tápiószentmárton) megközelíti a városodás küszöbértékeit. Így a községek nagyrésze alapfokon ellátott, ezért a városi központokkal fenntartott kapcsolatok lazábbak, a községek egymásra utaltsága is csekélyebb.

A Tápió mente népességének iskolai végzettsége, szakképzettsége, illetve az itt élő diplomások aránya még Pest megyei összehasonlításban is kedvezőtlen volt és ma is kedvezőtlen. Az igazgatási és munkaerő kapcsolatok mellett a városi javak igénybevétele terén is nyitott a térség: Nagykatá mellett kisebb-nagyobb mértékben részt vesz a térség kiszolgálásában Jászberény, Szolnok, Cegléd, Monor és mindenekelőtt Budapest. A városi intézmények által kialakított kapcsolatok nem biztosítanak kellő kohéziót a kistérségnek.

A TÁPIÓ MENTE MIKROTÉRSÉGEI

A kistérség *településhálózati, térszerkezeti szempontból sem homogén*, mikrotérségei több szempontból többféleképpen lehatárolhatók. A települések fekvése, típusa szerinti csoportosításban:

1. A **Budapesti Agglomerációval határos** települések tartják a legszorosabb kapcsolatot Budapesttel, Nagykatá felé viszont alig vonzódnak *SÜLYSÁP, ÚRI, MENDE, TÁPÓSZECSŐ, KÓKA*,
2. A kistérség **középső része**: *NAGYKÁTÁ, SZENTMÁRTONKÁTÁ, TÓALMÁS, SZENTLŐRINCKÁTÁ, FARMOS, TÁPIÓBICSKE, TÁPIÓSÁG*
3. A kistérség **déli része**: a leginkább alföldi-típusú övezet, csak laza kapcsolatokat tart fenn a fővárossal, az ingázás feltételei rosszak. *TÁPIÓSZELE, TÁPIÓGYÖRGYE, TÁPIÓSZENTMÁRTON*
4. A kistérség **nyugati pereme**: a negyedik övezet Monor hierarchiájához tartozik, *GOMBA, BÉNYE, KÁVA, PÁND*.

A TÉRSÉG TELEPÜLÉSI ÖNKORMÁNYZATAINAK HELYZETE ÉS A TERÜLETFEJLESZTÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI

Az önkormányzati önállóság megteremtése egyszerre jelentett új lehetőségeket és új kihívásokat a tápiómenti települések számára. A megválasztott önkormányzati testületek országos és megyei összehasonlításban is *nehéz helyzetet örököltek*. A hálózati és települési infrastruktúra elmaradottsága, a közszolgáltatásokat nyújtó intézmények rossz működési feltételei, bizonyos közszolgáltatások hiánya, a helyi gazdaság fejletlensége, az egész térségre jellemző nagyfokú ingázás, az ekkor még szinte majd mindenhol csökkenő népességszám, valamint a helyi társadalom kedvezőtlen összetétele olyan problémahalmazt jelentettek, melyekkel egyszerre kellett szembenézniük. A rendszerváltás után elindult spontán társadalmi-gazdasági folyamatok pedig szintén ellentmondásosan érintették a térség településeit. Budapest viszonylagos közelsége nem eredményezett a térségben olyan látványos fejlődést, mint az agglomeráció településein. A budapesti gazdaság leépülése miatt megjelenő munkanélküliséget nem volt képes ellensúlyozni a helyi gazdaság megerősödése. Nem épült ki egy a fővárosi piacra is támaszkodó, a fővárosi gazdasággal szoros kapcsolatban fejlődő erős kis és középvállalkozói kör. A térség sokáig nem volt vonzó a külföldi befektetők számára sem. Ennek egyik kézenfekvő oka épp az infrastrukturális elmaradottság volt, nem utolsósorban a közúti közlekedés rossz feltételei. Vitathatatlan azonban, hogy a Tápiómente fejlődését akadályozták kedvezőtlen társadalomszerkezeti mutatói, a lakosság alulképzettsége, illetve a kor követelményeinek nem megfelelő képzettsége, az elérhető közszolgáltatások minőségével kapcsolatos örökölt hiányosságok, az érintett községek, illetve Nagykáta város településminőségének előnytelen vonásai is.

Az azóta eltelt időben - nem utolsósorban az önkormányzatok erőfeszítéseinek köszönhetően - jelentős változások történtek. *A települési infrastruktúra*, elsősorban a telefon és gázhálózat *ugrásszerűen fejlődött*. Új közintézmények épültek, illetve korszerűsödtek a régiek. Egyes településeken rendezési, szabályozási tervezést és új kivitelezéseket indítottak. Az elsősorban hagyományos lakossági szolgáltatásokat nyújtó vállalkozók megjelenésével javult a településeken élők ellátottsága. A térségben megjelentek az első nagyobb befektetők. Megszűnt az elvándorlás és a népességcsökkenés.

A települési önkormányzatok az elmúlt években komoly fejlesztéseket hajtottak végre, de forrásaik kiapadóban vannak. Az állami támogatások reálértékének csökkenését - az egyéb források korlátozottsága miatt - jobban megérik. A meglévő települési infrastruktúrahálózatra a lakosság nehéz jövedelmi helyzete miatt nem teljes körűen kapcsol rá. Az infrastrukturális elmaradottság felszámolása pedig még távolról sem történt meg. Szinte teljes mértékben hiányzik a térségből a csatornahálózat, sok helyen komoly problémát okoz a szemét elhelyezése, a településeket összekötő, illetve a településeken belüli úthálózat rossz minősége. A Tápió menti önkormányzatok Pest megyei összehasonlításban szegények. Az 1993-1996 közötti négy év egy főre jutó összevétele a Tápió menti kistérségben a pest megyei kistérségek közül a második legalacsonyabb: 170 ezer Ft/fő. (a legalacsonyabb a Dabasi kistérség értéke 168 e Ft/fő). A megyei átlagtól ez az érték 60 ezer Ft-tal marad el, a megyei községek átlagától 30 ezer Ft-tal, de még az agglomeráción kívüli községek átlagától is 10 ezer Ft-tal. A térség önkormányzatainak gazdálkodását a kényszerű, vagy megfontolt óvatosság jellemzi. Összességében a Tápió mentén jellemzően az államháztartáson belüli működési kiadások teszik ki a kiadások 60-75%-át. (A megye községeire átlagosan pedig a 60 % körüli érték a jellemző.) A költségvetések nagy részét emésztik fel a szociális kiadások. A társadalom és szociálpolitikai ellátottaknak kifizetett pénzbeni juttatás aránya Pest megye kistérségei közül itt a legmagasabb, a legtöbb településen több mint 10%.

A Tápió menti önkormányzatokat is jellemezte az a beruházási aktivitás, ami a kilencvenes évek elején általánosan jellemző volt az országban. Az önkormányzati önállóság és a

infrastruktúra és a közintézmények fejlesztésében. A beruházások egy része több település mértékben helyi finanszírozásban.

A '90-es évek elejéig a legtöbb községben alig volt közműhálózat, mára a csatorna *vezetékes gázhálózat kiépítés a térség lakossága szempontjából legkedvezőbb konstrukciójának megvalósítása.*

Szinte teljeskörűen saját forrásból fedezték a Tápiómentén lévő önkormányzatok a községek *belterületi úthálózatának* fejlesztését. A fejlesztések eredményeképpen ma már alig van olyan község, ahol a portalanított utak aránya alacsony (Mende, Tápióság, Uri).

A beruházások másik jelentős csoportját *a középületek* átalakítása, újak építése jelentette. A legtöbb községben új, vagy felújított község-háza működik. A céltámogatások működtetésének kissé ellentmondásos hatása, hogy a térség igen sok községében épült pl. új sportcsarnok, tornaterem. Az új középületek között találhatóak kifejezetten impozáns építmények, az intézmények felújítása, korszerűsítése sok esetben nagymértékben javította a településképet. Ennek kiegészítéseként több településen önkormányzati közreműködéssel rendezték a központot, új üzletsorok épültek, korszerűsödött a közvilágítás, kisebb parkokat alakítottak ki.

A helyi gazdaság gyengesége az önkormányzatok vállaira is nagy terhet rak. Pest megyei viszonylatban nagy a munkanélküliség, sok a jövedelemplótló támogatásra, illetve szociális segélyekre szoruló lakó, kevés a helyi gazdasági szereplők megadóztatásából eredő bevételi lehetőség. Akarva, akaratlanul aktív szereplőivé kellene válniuk a helyi gazdaságfejlesztésnek.

A munkanélküliség nagy problémát jelent az önkormányzatoknak is, hiszen a jövedelemplótló támogatást nekik kell finanszírozni. Nagyon sok család végleg berendezkedett arra, hogy ebből és hasonló juttatásokból tartsa fenn magát, és nem is mutatnak hajlandóságot arra, hogy munkát keressenek maguknak. Bár alkalmi és fekete munka mindenhol akad, de az illegális munkavállalók az önkormányzatok számára nem kezelhetők.

A térség településeinek eddig megfogalmazott rövid és középtávú településfejlesztési elképzeléseinek egy része *a térség általános infrastrukturális problémáéhoz* kötődik.

A térség egyik legégetőbb problémája, hogy szinte teljesen *megoldatlan a szennyvízelvezetés, kezelés.* Tápiószentmártonban az uszodához szükség volt a csatornára, így ezen a szakaszon van kiépített csatornahálózat. Ezen kívül 1998-ban csak az egyetlen városban, Nagykátán volt csatorna, de itt is csak a lakások 7%-ában és a közintézetekben.

A településfejlesztési tervek tükrözik, hogy a települések ezt a problémát felismerték, és a legtöbb település ilyen, vagy olyan módon foglalkozik a csatornázás, szennyvíztisztítás gondolatával. A csatorna és a tisztítótelep megépítése mellett nagyon fontos feladat a *települési szilárd hulladék* biztonságos elhelyezése, és az illegális személerakók megszüntetése.

Miután a térség egyes települései kedvező természeti környezettel és adottságokkal rendelkeznek a turizmus, rekreáció számára az elképzelések között gyakran szerepel az ilyen irányú fejlesztés. Szálláshely szinte alig van a térségben. A falusi turizmus kialakításához sem igazán megfelelőek a feltételek, mivel a lakosság nem nyitott a vendégfogadásra és az ilyen célra alkalmas magánházak is gyakran hiányoznak. A jelenleg meglévő turizmus, idegenforgalom meglehetősen speciális, szűk körű. A helyi lakosság nem jár étterembe, a vendéglátó vállalkozások egy része tönkrement, vagy egyes településeken nincs is étterem. Minden jel szerint a turizmus, idegenforgalom megélénkülése még várat magára. Amint az a településeken megvalósított beruházások ismertetéséből és a településfejlesztési tervekből is kiténik a közműfejlesztések esetén ebben a térségben is igen gyakoriak a közös beruházások. Nem ritka a térségben a közös intézményműködtetést szolgáló együttműködés sem.

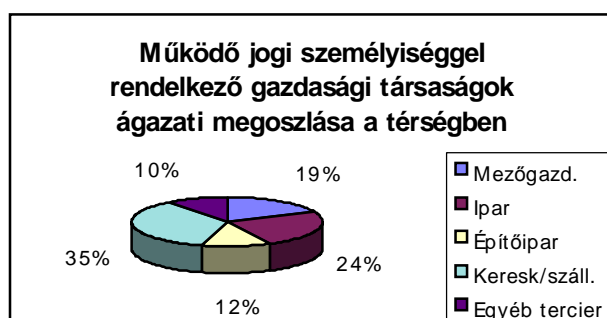
A TÉRSÉG GAZDASÁGÁNAK FŐ JELLEMZŐI

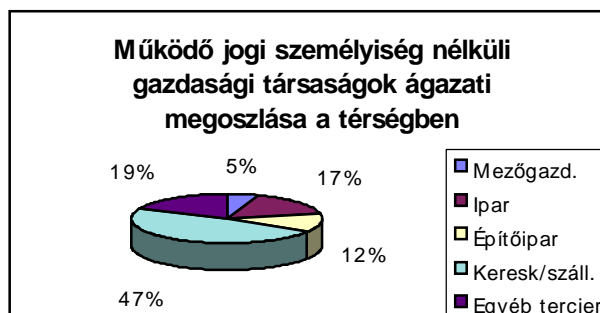
A piacgazdaságba való átmenet és a gazdasági recesszió a '90-es évek elején a Tápió menti kistérségben is új helyzetet teremtett.

A *helyi gazdaságnak* alig volt mit átmentenie a piacgazdaságba. A még működő iparvállalatok is tönkrementek, a budapesti székhelyű ipari telephelyeket bezárták. Mint mindenütt az országban, eltűntek a mezőgazdasági nagyüzemek ipari és szolgáltató jellegű melléküzemági tevékenységei. Mindemellett, az az ipari kultúra, amelynek sikerült e térségben gyökeret verni, más formában továbbél. Ez megmutatkozik mind az új vállalkozások profiljában (az építőipari, ruházati és élelmiszeripari vállalkozások dominálnak), a személyi-üzleti kapcsolatok fennmaradásában, és egyes esetekben az ún. kirajzás példájára is rá lehet akadni (a korábbi nagyvállalatokból kiváló szakemberek ugyanabban a szakmában alapítanak új vállalkozásokat).

A térség adottságai nem kedveznek igazán az új vállalkozások idevonzásának, megtelepedésének. A helyi munkaerő alacsonyan iskolázott, képzett. Ez elsősorban a nem helyi vállalkozók számára taszító helyzet, ezzel magyarázható részben a külföldi tőke érdektelensége is e térség iránt. De a helyi vállalkozók számára is gondot jelent általában a megfelelő munkaerő alkalmazása. A *munkaerőpiac strukturális ellentmondásait* igazolja az a tény is, hogy ugyanakkor a Pest megyei átlagot (az agglomeráció térségéről nem is beszélve) messze meghaladja a munkanélküliség szintje ebben a térségben. A *vállalkozói mentalitás* ebben a térségben gyenge, amely összefügg a korábbi foglalkozási szerkezettel (a bejáróknak kisebb készletük és lehetőségük volt a szocialista időkben részt venni a magán jellegű kiegészítő kisvállalkozásokban), az általános szegénységgel (a helyi lakossági megtakarítás alacsony szintű volt, ez gátolta a vállalkozások elindítását az átmeneti években), és a már sokat emlegetett alacsony fokú iskolázottsággal (amely az információszerzés, a gyors és rugalmas alkalmazkodás, a szakmaváltás, stb. feltétele).

A Tápió menti kistérségben lakók viszonylagos szegénysége oly módon is akadályozza a helyi vállalkozások kibontakozását, hogy *nem teremt megfelelő keresletet*, nincs elég vevő a boltokban, korlátozottan veszi igénybe a helyi lakosság a szolgáltatásokat, de a helyi vállalkozók sem teremtenek keresletet egymás számára. A helyi vállalkozókkal folytatott, általában optimista kicsengésű interjúkban gyakran ismétlődött az az állítás, hogy a lakosság anyagi helyzete romlik, elszegényedése folytatódik.

A térségben a működő vállalkozások túlnyomó része egyéni vállalkozás, a jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezetek száma ehhez képest elenyésző. Ezzel szemben Pest megyében a jogi személyiséggel rendelkező vállalkozások aránya az összes vállalkozáson belül kétszer ekkora. A vállalkozások sűrűsége szempontjából a Pest megyei kistérségek közül a 10. helyen áll a Tápiómente. (A Dabasi, a Monori, az Aszódi és a Szobi kistérség adatai rosszabbak csak ennél.) A vállalkozások sűrűségét tekintve a térségben Nagykátán (603), Süllyápon (366), Tápiószecsőn (330), Tápiószelén (211), Kókán (206) és Mendén (174) van a legtöbb vállalkozás. Ez azt jelenti, hogy a térség összes működő vállalkozásának csaknem 20%-a működik Nagykátán, és valamivel több, mint 10-10%-uk Süllyápon és Tápiószecsőn. A többi településnél ez az érték 5% alatt van, de van ahol az 1%-ot sem éri el (Káva, Bénye). A térségben a jogi személyiséggel rendelkező társaságok száma az aktív lakossághoz viszonyítva a Pest megyei érték 1/3-át sem éri el. *Mindenféle vállalkozási forma esetében a Tápiómente gazdasági aktivitása jóval elmarad a többi Pest megyei kistérségtől, sőt még az agglomeráción kívüli községek értékei is jobbak, mint a Tápiómente adatai.*

Összegezve elmondható, hogy a térségben a lakosság vállalkozási kedve Tápiószecsőn, Kókán és Süllyápon a legélénkebb, ezt követi Nagykáta, Űri és Mende. A gazdasági aktivitás Tápiószentmártonban, Pándon, Bényén, Farmoson, Gombán és Káván a leglányhább. A vállalkozások sűrűségét tekintve a legtöbb vállalkozás Nagykátán, Süllyápon és Tápiószecsőn működik. A vállalkozásokon belül kiemelkedően magas az egyéni vállalkozók száma. A legtöbb vállalkozó a tercier szektorban dolgozik. A térségben mind a vállalkozások száma, mind a lakosság gazdasági aktivitása messze elmarad a Pest megyei átlagtól.

A vállalkozások ágazati bontását tekintve a térségben a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokat ugyanaz jellemzi, mint az egyéni vállalkozókat: csaknem 50%-uk a kereskedelem és szállítás területén tevékenykedik, és mindössze 5%-uk foglalkozik mezőgazdasággal. Ezzel szemben a jogi személyiséggel rendelkező társaságok esetében a vállalkozások csaknem 20%-a mezőgazdasági tevékenységet folytat, és csak 1/3-uk foglalkozik kereskedelemmel. Pest megyében viszont a jogi személyiségű vállalkozások mindössze 5%-ának a mezőgazdaság a profilja, nagyobb részük a tercier szektorban tevékenykedik. A térségben a jogi személyiséggel rendelkező vállalkozások közül 7-8%-kal többen foglalkoznak ipari tevékenységgel, mint a jogi személyiséggel nem rendelkezők; az építőiparban kb. azonos a megoszlás az egyes vállalkozási formák esetén (kb. 12%), viszont az előbb említettek miatt a jogi személyiségű társaságok közül kevesebben foglalkoznak egyéb tercier tevékenységgel, mint a jogi személyiséggel nem rendelkezők és az egyéni vállalkozók.

Az alapvető műszaki infrastruktúra többnyire megtalálható a térségben (víz, gáz, villany, telefon, stb.). A vállalkozásokat elsősorban az útviszonyok, a vasút hiánya, a tömegközlekedés elégtelensége akadályozza. A vállalkozások többsége tőkeszegénységgel, likviditási gondokkal, a hitelfelvétel akadályaival küzd. (Lehetőségeikhez képest túlzottak a bankok követelése a megfelelő fedezet biztosítására, valamint magasak a kamatok.) A vállalkozások helyzete különböző a piaci versenyben. A *bérmunka* elterjedt mind a konfekcióiparban, mind az építőanyagiparban és kereskedelemben, az általunk kérdezett vállalkozások majd

mindegyike végez bér munkát, és/vagy végeztet is más vállalkozásokkal. A bér munka vállalása általában túlélési stratégia, és a vállalkozás jövőjét, kibontakozását veszélyezteti, ha egész tevékenysége csak bér munkára épül. A helyi kisvállalkozások tere ha nem is csak a kistérségre terjed ki, meglehetősen korlátozott, mindemellett kapcsolati rendszerük bővül, sok szálon kapcsolódnak a helyi-regionális, de főként hazai munkamegosztásba. Hálózatot egyik vállalkozás sem tudott kialakítani, illetve nem része hálózatnak. Exportra többnyire csak esetlegesen, illetve termelésük kis hányadát viszik. A Ganz-Ansaldo megintcsak külön kategóriát képez, mint egy multinacionális cég része, értékesítésének túlnyomó része exportra kerül.

A kisvállalkozók pontosan látják lehetőségeiket, amelyek között szerepel a rugalmasság növelése, a termékkála bővítése, a piaci rések kihasználása, a diverzifikálás inkább, mint a profiltisztítás. Bővülni, terjeszkedni akarnak, közepméretű vállalattá fejlődni. Tudják, hogy termékeik, szolgáltatásaik csak akkor lesznek versenyképesek, ha javítják a minőséget.

Az önkormányzatokkal szembeni várakozásaik sem tekinthetők irreálisnak. A vállalkozók tudják, hogy jövőjük a gazdaság általános megélénkülésétől, a rendelésállomány növekedésétől, a hazai fogyasztás bővülésétől, az exporttevékenységük kiterjesztésétől, stb. függ elsősorban, illetve a saját alkalmazkodási képességüktől, saját munkájuktól. A helyi önkormányzatoktól négy területen várnak segítséget:

- az önkormányzati megrendelések (főleg az építőipari vállalkozások).
- a helyi iparüzési adó mértékének csökkentése, illetve adókedvezmények a helyi vállalkozók számára,
- gyorsabb fejlesztés az infrastruktúra kiépítésében (főleg a belső utak kiépítése, és a helyi közlekedési viszonyok javítása).
- a helyi gazdaság igényeihez illeszkedő szakmunkásképzés támogatása, magas színvonalú iparitanuló képzés, szakképzés, átképzés.

A vállalkozások többsége inkább *rövidtávú stratégiát* alakít ki: több irányúvá bővítik vállalkozói tevékenységüket, de megtalálhatóak a *hosszútávú alkalmazkodás elemei is*, a technológiai fejlesztésre való törekvés, a minőség javításának igénye, a terjeszkedés-növekedés tervezése. Mindehhez azonban - tőlük jóformán függetlenül - javulniuk kell a külső körülményeknek: a munkaerő képzettségének, az infrastruktúra kiépülésének, a gazdaság általános fellendülésének, a kis-és középvállalkozások jelentősebb támogatását megfogalmazó gazdaságpolitikának.

A TÉRSÉG AGRÁRGAZDASÁGÁNAK JELLEMZŐI

A Tápió mente agrárgazdasága eltérő típusú, szerkezetű és eredményességű üzemtípusokkal írható le. A különféle üzemtípusok kialakításában egyfelől a mezőgazdasági termelőszövetkezetek, ill. az állami gazdaságok átalakulása játszott meghatározó szerepet, az új típusú szövetkezetek és a többnyire jogi személyiségű társas vállalkozások eredetét itt kell keresnünk. A széles értelemben vett utódszervezetek kialakult piaci kapcsolatokkal, hitelfedezettel rendelkeznek, s ez még akkor is kedvezőbb piaci pozícióba hozza őket a magántermelők, egyéni gazdálkodók többségénél, ha csak ritkán rendelkeznek elegendő tőkével, és működésüket nem egy bizonytalansági tényező kíséri, mint pl. a földbérletek kérdése. A szövetkezeti és társas vállalkozói kör tevékenységét döntően a mezőgazdasági növénytermesztés és a gépi szolgáltatás jelenti. Az állattartó telepek száma csökkent, ám két jól működő tehéntelepről tudunk a térségben. A piaci kapcsolatok tekintetében a rendszeres termeltetői szerződéseken alapuló kapcsolatok a meghatározók ebben a termelői körben, a földolgozó, fölvásárló cégek székhelye döntően Budapest, kisebb részben Pest és Szolnok, valamint Heves megye.

A Tápió mente településeinek döntő többségén valamely utódszervezet, társas vállalkozás jelenti helyi agrárgazdaság egyik markáns pólusát, míg a másik oldalon az őstermelők, vállalkozók, ill. kistermelők tömege áll. A magángazdálkodói, kistermelői kör igen heterogén. A térség négy településén (Szentlőrincváta, Farnos, Tápiószele, Tápiószentmárton) markánsan jelen van a mezőgazdasági vállalkozói hagyomány, a specializált üzem, részint a fővárosi piac közelségének (szántóföldi és fóliás kertészet), részint a termeltetési szerződések biztonságának (cukorrépa) köszönhetően. Föltehető természetesen, hogy a mezőgazdasági vállalkozói kör nem pusztán azokból tevődik össze, akik vállalkozói igazolvánnyal rendelkeznek, így számukat a gazdajegyzői becsléseknél magasabbnak kell tartanunk.

Az új termelők között tarthatók számon a középparaszti gazdaságok mintájára szerveződő, önellátásra és piacra egyaránt termelő, a növénytermesztés és állattartás pilléreire nyugvó gazdaságokat, amelyek jelentősebb földbirtok meglétét is feltételezik. Ezt a típusú mezőgazdasági üzemet is majd minden településen reprezentálja néhány család, a helyi agrárgazdaság karakterét meghatározó csoportot a "gazdák" azonban mindössze egy településen (Szentmártonkáta) jelentenek. Ugyanakkor e körnek bizonyos értelemben konkurenciát jelent a volt szövetkezeti vezetésből kivált agrárszakember gárda, amely szaktudásával és kialakult kapcsolataival maga is az említett ágazatokban próbálkozik, úgy tűnik, sikerrel.

A térségi agrárgazdaság széles talapzatát a kistermelők jelentik, közülük őstermelői igazolvánnyal is rendelkeznek jó néhányan. A kisüzemi gazdaságok tömege sem elegendő földdel, sem termelési eszközökkel és tapasztalatokkal nem rendelkezik ahhoz, hogy az önellátáson túl tartós piaci szereplővé válhasson; az értékesítés esetleges és bizonytalan, a bevételek az egyszerű újratemeléshez, ha elegendők. Noha ez a fajta üzemtípus és termelői kör várhatóan tartósan a térségi agrárgazdaság szereplője lesz, jelentősége leginkább az önellátás és a munkaerő lekötése lehet.

A Tápió mente agrárgazdaságát részben a mezőgazdasági kényszervállalkozások határozzák meg, azok a tőkeszegény családi gazdaságok, amelyek fönntartása szociális szempontból indokolt. Ugyanakkor a mezőgazdasági egyéni és társas vállalkozások többségét is a tőkeszegénység, a termelési eszközök és a termelési infrastruktúra alacsony színvonala jellemzi. Mindez azt jelenti, hogy az agrárszféra piaci szereplőinek is jelentős állami támogatásra, illetve tőkebevonásra van szüksége a jövőben.

A kitörési pontok még nem, vagy csupán egy-két esetben látszanak; a térségi agrárium sikertörténeteinek hátterében a szakértelem mellett a szakmai és piaci kapcsolatok, mindenekelőtt azonban a tőke szerepe fedezhető fel. Sajnos csupán egy-egy példa van arra, hogy a középüzemek, szövetkezeti utódszervezetek vagy önálló társas vállalkozások a kistermelői kör integrációját s így piacra jutását segítsék. E biztató jelek mellett is hangsúlyoznunk kell, hogy a Tápió mente agrárgazdasága részint ma is alakulóban van, hiszen a szövetkezetek utódszervezeteinek metamorfózisa kapitalista üzemé még nem zárult le. Részint, a rendszeresen piacra termelő kertész, valamint az szövetkezeti vezetőkől verbuválódott vállalkozói kör kivételével a termelők többsége, bizonytalan helyzetben van, vagy a megélhetési kényszer foglya.

ÖSSZEFOGLALÓ SWOT – ELEMZÉS:

A koncepció javaslatait megalapozó **helyzetértékelés** eredményei swot – analízis típusú rendszerezéssel kerültek összefoglalásra. Az összefoglaló külön csoportokban értékeli a térségi adottságokat és kitorési pontokat az alábbi felépítésben:

Erősségek
Gyengeségek
Lehetőségek
Veszélyek
Javaslatok

ERŐSSÉGEK

- Budapest közelsége (a dinamikus budapesti gazdaság a jövőben nemcsak az egyoldalú kapcsolattartásra – ingázásra – adhat lehetőséget a Tápió mente számára. A külső és belső körülmények megfelelő alakulása esetén ez a kistérség is része lehet Budapest tágabb agglomerációjának, amelynek feltétele a tőke, a munkaerő, az áru és az információ zavartalan áramlásának megteremtése).
- A Tápió menti községek többnyire nagyméretűek, alapfokon ellátottnak tekinthetők.
- A telefonhálózat, valamint a gázhálózat kiépítése nagyrészt megtörtént. De még a villany- és vízálózat kiépítésének jelentős része is a 90-es évek elejének feladata volt.
- Fejlesztették a belterületi úthálózatot, ennek következtében a portalanított utak aránya jelentősen emelkedett. Több községben elkezdték a kerékpárutak kiépítését.
- Az önkormányzatokat a beruházási aktivitás jellemezte. Sikerült a beruházások nagy részét több település összefogásával, jórészt helyi finanszírozással megvalósítani. Mindez reményt ad a kistérség integrációs törekvéseinek megvalósulására, a belső kohézió fokozatos kiépülésére (bár az együttműködés nem konfliktusmentes).
- Felújították a községi önkormányzatok épületeit, több községben sportcsarnokot, tanuszodát építettek. Ezeket az építményeket nemcsak az oktatásban, hanem közösségi rendezvényekhez is használják. A saját forrásokat felhasználva több községben korszerűsítették az óvodákat, orvosi rendelőket, művelődési házakat, stb.
- Az elvándorlási egyenleg többnyire pozitívvá vált).
- A Tápió menti közösségekben élénk a közösségi élet, elég jelentős a civilszervezetek aránya.
- Egyes települések (elsősorban Nagykáta) településfejlesztése megtervezett és sikeresnek mondható (a fejlesztési stratégia és a városrendezés terveit követve a városmarketing eszközeivel). Sikerült jelentős külföldi vállalkozást odavonzani, új lakóterületeket, ipari parkot tervezni és felépíteni, stb.
- A Tápió menti kistérség vállalkozásai között követhető a korábbi ipari-szolgáltatói kultúra továbbélése. A vállalkozások, főként a szolgáltatásban, jórészt a helyi piacra termelnek, helyi fogyasztásból élnek.
- A vállalkozások rugalmasan alkalmazkodnak a piaci versenyhez: a bérmunka, a beszállítás, alvállalkozás, a profiltisztítás és a diverzifikáció, a piaci rések kihasználása, a termékskála bővítése egyaránt része a vállalati stratégiáknak. Kapcsolati rendszereikben sokszálon kapcsolódnak a helyi-regionális, de főként a hazai munkamegosztásba.
- A mezőgazdasági nagyüzemek utódszervezetei kialakult piaci kapcsolatokkal rendelkeznek, kedvezőbbek a piaci pozícióik, mint a magántermelőké. A magántermelők egy része jelentős vállalkozói hagyományokkal rendelkezik, elsősorban a fővárosi piac közelsége miatt sikeresek vállalkozásaik. Az új termelők között a középparaszti gazdaságok mintájára szerveződő gazdaságok többnyire biztonságosan termelnek, a legnagyobb részarányt kitevő kistermelőknek azonban csak kis része sikeres.

GYENGESÉGEK

- A történelmi múlt (a II. világháború előtti időszak) a szegénység örökségét hagyta e térségre: az erőteljes belső népeséggyarapodás, túlnépesedés következtében a térségi eltartóképesség csökkent; elvándorlás volt jellemző. A mezőgazdaságban nem volt belterjesség, specializáció. Birtok elaprozódás, kisbirtokok túlsúlya, a mezőgazdasági népességben a cselédek és napszámosok nagy aránya alakult ki. Mindez szegénységet, alacsony szintű iskolázottságot, egyoldalú munkakultúrát hagyott örökölni.
- A térségi eltartóképesség alacsony szintje jelenleg is jellemző. A rendszerváltozás során jórészt tönkrementek a más városokban székelő iparvállalatok helyi telephelyei (nemcsak az iparban, hanem a mezőgazdasági nagyüzemek melléküzemági tevékenysége is eltűnt).
- Az elvándorlás és bevándorlás egyenlege ugyan pozitív, a népességcsere azonban nem kedvez a térség társadalmi összetételének. (Talán ez is összefügg a helyi népesség – sok helyi vállalkozó által – elmarasztalt munkaerőkölcsével.)
- A helyi munkaerőpiac egyoldalú, a munkavállalók jelentős része ingázóvá vált (Budapestre, valamint Szolnokra, Újszászra, Jászberénybe). Az ingázók többségét ipari-építőipari segédmunkát végzők tették, és teszik ma is ki. Az ingázás lehetősége azonban jelentősen beszűkült, részben a budapesti ipar karcsúsodása miatt, részben azért, mert az új gazdasági struktúra munkaerőigényének nem kedvez a Tápió menti munkaerőkínálat. Megemelkedtek az ingázás költségei.
- A vállalkozói mentalitás gyenge. (Jelentős különbségek mutatkoznak azonban e téren a települések között).
- Helyben nemcsak abszolút, hanem strukturális munkanélküliség is mutatkozik (a helyi munkaerőkínálat nem felel meg a helyi keresletnek). Hiány van szakmunkásokból, és a felsőfokú végzettséghez kötődő szakmákban. (Ganz Ansaldo problémája).
- A munkaerőállomány a későbbiekben és jelenleg is alacsony fokon iskolázott (nemigen sikerült ledolgozni valamit is a II. v. h. előtti hátrányból), a középiskolai végzettséggel rendelkezők aránya is kirívóan alacsony a térségben, de még a gyakorlati analfabétizmus is nagyobb arányú, mint Pest megye más részein, nem beszélve a Budapesti Agglomerációról.
- A Budapesthez fűződő kapcsolatok egyoldalúak, csak a fővárosba tartó ingázásra terjednek ki. A kapcsolat más, pozitív hatásai nem érezhetőek (pl. nem fejlődött megfelelően a térséget a környezetével összekapcsoló infrastruktúra fejlesztése). Valamint, nem vált e kapcsolat kölcsönössé (nem jelentek meg a befektetők, nem nyílt meg a budapesti piac a Tápió menti településekben termelt árúk számára, stb.).
- A térségi agrárgazdaság széles talapzatát a kistermelők jelentik, termelési bázisuk (földdel, termelőeszközökkel való ellátottságuk, az önálló gazdálkodásban hiányos tapasztalataik miatt) bizonytalan. Jelentőségük inkább az önellátásban és a munkaerő lekötésben van. Többségük kényszervállalkozó.
- Pest megyei viszonylatban igen magas a munkanélküliség.
- Gyenge színvonalú maradt a közlekedési összeköttetés (vasúti-közúti hálózat, tömegközlekedés) a külső központokkal, elsősorban Budapesttel. És megoldatlan a térségen belüli összeköttetés is, rossz minőségűek a belső utak, nincs belső tömegközlekedés. A kerékpárutakat csak a községek belterületén építik, egyelőre hiányoznak a községeket összekötő kerékpárutak.
- A kedvezőtlen közlekedési helyzet miatt elenyésző a térségbe ingázók száma, a vállalkozások kitelepülése.
- Az infrastruktúra más ágazatai közül elsősorban a csatornahálózat kiépítetlensége utal az elmaradottságra. A szennyvízelvezetés és kezelés a térség legégetőbb problémája maradt. Nem megoldott a települési szilárd hulladék biztonságos elhelyezése, nem sikerült megszüntetni az illegális személtlerakó helyeket.
- Ez a térség mindig az iparhiányos területek közé tartozott.
- Nem alakult ki megfelelő kis-és középvállalkozói kör a térségben.
- A helyi önkormányzatok kis sikerrel tudtak külső beruházókat vonzani a térségbe. A helyi kisvállalkozók szerint az önkormányzatok nem alakítottak ki vállalkozásbarát gazdaságpolitikát (pl. sokallták az iparüzési

adót, nem nyújtottak elegendő információt a potenciális vállalkozók számára, nem rendeltek a helyi vállalkozóktól, stb.).

- A Tápió mentére a tőkeszegénység jellemző, a sokféle taszító tényező miatt e térség ezidáig nem volt vonzó a külföldi működőtőke letelepüléséhez sem. A helyi vállalkozók tőkeszegénységgel, állandó likviditási problémákkal, a hitelfelvétel akadályaival küszködnek.
- Bizonyos ágazatokban (konfekcióipar, építőanyagipar, kereskedelem, stb.) a térségen belül is verseny alakult ki. A gyenge tőkeerővel rendelkező helyi vállalkozások nem bírják a versenyt a nagyvállalatokkal. A tisztességes vállalkozást akadályozza a kiterjedt feketegazdaság.
- A Tápió menti községek önkormányzatai relatíve (a környezetükhöz, a Budapesti Agglomerációhoz, Pest megyéhez viszonyítva) szegények, elégtelen a pályázatok révén elért állami támogatás mértéke, az általános szegénység és magas munkanélküliség miatt alacsony a személyi jövedelemből befolyó adók mértéke. Az önkormányzati költségvetésnek nagy részét emészti fel a szociális kiadások. Mindez igen nagy mértékben korlátozta az önkormányzatok hitelfeltevő képességét.
- A Tápió mente nem valódi területi egység (sem természetföldrajzi, sem történeti, sem etnikai, sem közigazgatási vonatkozásban), amely a belső kohézió hiányát eredményezi.
- A térségnek nincs határozott profilú városa (Budapest árnyékában nem tudott kibontakozni a városfejlődés). Ráadásul bizonyos belső versengés is kialakult a térség központjának szerepéért. Ez utóbbi végülis hasznos is lehet a térség egészének fejlődése szempontjából.
- Nincs a térségnek, illetve településeinek korszerűen kidolgozott általános rendezési terve.
- Túl nagy szerepet szánnak a helyi-falusi turizmusnak a községek fejlesztésében, pedig az nyilvánvaló, hogy legjobb esetben ez csak kiegészítő funkció lehet a térség gazdaságában (elsősorban Gomba, Bénye, Káva esetében, illetve a melegvízű források közelében). A turizmus alapvető infrastruktúrája is hiányzik (pl. szálláshely, étkezési lehetőség, stb.).
- A térségi együttműködés nehezen formálódik, a létrehozott települési szövetség, társulás elég bizonytalan konstrukció, a térségi szemléletmódnál gyakran még erősebb a helyi szempontok előtérbe helyezése (a saját kezdeményezésű kistérségek általában "törékenyebb" téregységek, mint a felülről szabályozott kistérségek, régiók, viszont a helyi kezdeményezés jelentős energiákat képes felszabadítani). A hatékony együttműködés legfőbb akadályai az információhiány és a személyi konfliktusok.

LEHETŐSÉGEK

- Mendének, Sülysápnak, Tápiószecsőnek, esetleg Úrinak, Tápióságnak és Szentmártonkátának van lehetősége Budapesttel kölcsönös, többirányú kapcsolatot létesíteni (például, a Budapestről kitelepülő középrétegek fogadása, a budapesti piacra termelő kisvállalkozások kihasználására, rekreációs szerepkör betöltésére, stb.).
- A Tápió mente keleti, délkeleti községei (Tápióbicske, Tápiószentmárton, Tápiószele, Tápiógyörgye) számára újra kibontakozhat az egyoldalú ingázás lehetősége Budapestre.
- Nagykáta városi szerepkörének erősítésével megnövekedhet a térség belső kohéziója.
- A helyi gazdaság fellendülése jórészt külső tényezőktől - a kis-és középvállalkozások tőkeellátottságának javulásától, az oktatás-képzés színvonalának emelésétől, a Tápió menti kistérség infrastruktúrájának javításától – függ.
- Helyi eszközök is segíthetnék a vállalkozókat: az inkubátorházak a kezdő vállalkozásoknak nyújtanának nagyobb biztonságot, a helyi információs központok a tájékozottságot segíthetnék, a helyi kedvezmények nyújtása a külső befektetők figyelmét kelthetnék fel.

VESZÉLYEK

- Egyelőre a bevándorlás a kedvezőtlen társadalmi összetételt erősíti (főként a budapesti munkaerőpiacról kiszorult, tanulatlan, alacsony szinten képzett, szegény rétegek telepednek ebbe a térségbe).

- Az állami támogatás indokolatlanul csökkenő mértékű. (A települések besorolását meghatározó mutatók éppen kiszorították ezt a térséget a "hivatalosan" elmaradottnak ítélt térségi körből).
- A szolgáltató, infrastrukturális hálózatok (gáz, telefon, kereskedelem, stb.) kiépültek, de a helyi lakosság nem képes megfelelően igénybe venni ezeket a szolgáltatásokat alacsony életszínvonaluk következtében. Ezzel ellehetetlenítik a helyi vállalkozásokat is.
- A Budapesti Agglomeráció, a Központi régió egységes fejlesztése nélkül a Tápió mente térsége még jobban leszakadhat a Budapesti Agglomeráció dinamikus térségeitől. A fejlődés kulcsa a Tápió menti kistérség integrációja a Központi régióba. Ez sikeresebben valósulhat meg, ráadásul kedvezőbben alakulhat a kistérség szempontjából, ha a Tápió menti települések együttműködése kevesebb konfliktussal jár és hatékonyabb a korábbiaknál.

A fenti tényezők figyelembevételével egy hivatalos besorolás szerint nem, de valójában hátrányos helyzetű kistérség jellemzésének összefoglalása:

- **A Tápió mente** a főváros munkaerőpiacának való kiszolgáltatottság, ezzel összefüggésben a helyi gazdasági erősödésének lassúsága, illetve elmaradása miatt, **alapvetően megőrizte intakt természeti környezetét, táji karakterét, értékeit.** A területfejlesztés nemzetközi folyamatainak tanulsága, hogy felértékelődik az intakt természeti-, táji környezet, a helyi értékek és karakter, az egyediség. Különösen igaz ez a központi régióban, ahol a fővároshoz közeli térségek urbanizációja során elveszti táji, természeti értékeinek egy részét. Itt a megőrzött és fejleszthető adottságok az ökológiai értékrend erősödésével, az egészséges környezet felértékelődésével hosszabb távon a térségfejlesztés meghatározó értékévé válhatnak. E természeti értékekben gazdag térség bemutatása, propagálása azonban jelenleg csak alacsony szinten megoldott, a védelem igényeivel összehangolt idegenforgalmi hasznosításában jelentős tartalékok vannak.
- Az a típusú fejlődés amely lehetővé tette a térség táji- természeti értékeinek megőrzését ugyanakkor hozzájárult ahhoz, hogy **a Tápió - mente Pest megye perifériális, fejlett városi központoktól leszakadó, hagyományosan hátrányos helyzetű térségeként válságközeli állapotba került a kilencvenes években.**

Ennek okai:

1./ A Tápió mente kistérség eltartóképessége gyenge volt a szocialista időszakban is, az új gazdasági rendszer kifejezetten elmaradott - iparhiányos - gazdaságot örökölt. 1991-ben csak a munkaképes korú népesség harmada talált helyben munkát. Ezen belül is az ipar csak a 27%-át tette ki a helyi munkaalkalmaknak, a helyben található megélhetési források nagyobb része a mezőgazdasághoz kötődött. A helyi ipar három településre koncentrált: Nagykátára, Tápiószelére és Súlysápra. A helyi ipari munkahelyek Pest megye iparának 4,4%-át, eszközállományának 1,4%-át alkották, miközben a népesség aránya meghaladta a 7%-ot

2./ A fővárosi munkaerőpiac a rendszerváltás után átstrukturálódott, beszűkült, különösen az alacsonyszinten képzett munkaerő számára – az elsődlegesen Budapestre ingázó rétegek számára nem jelent(ett) alternatív foglalkoztatási lehetőséget a privatizációs és a kárpótlási folyamat, nem teremtődtek meg a térségből mindig is hiányzó helybeni foglalkoztatás feltételei, - a helyi termelés alapjai és lehetőségei egyik ágazatban sem váltak kedvezőbbé.

3./ Az ingázó munkaerő felvevőpiacának beszűkülése mellett az ingázási feltételeket minőségi oldalról meghatározó közlekedési infrastruktúra hálózata sem fejlődött jelentősen, igénybevehetőségének feltételei pedig jelentősen romlottak, elsősorban a

térségben élő szegényebb rétegek számára, az egyéni és tömegközlekedés költségeinek rohamos emelkedésével, a szociális jellegű szállítási szolgáltatások megszűnésével.

4. / A múltbani az ingázás melletti legjelentősebb foglalkoztatási lehetőség, a helyi nagyüzemi mezőgazdaság és a hozzá kapcsolódó melléküzemágak privatizációja illetve megszüntetése ugyancsak érzékenyen érintette a térséget: a piacgazdasági és tulajdonszerkezeti szempontból kétségtelenül tarthatatlan, de mégiscsak valamennyire működő, részben kisüzemi (magán) gazdálkodást is integráló nagyüzemi struktúrák átmenet nélküli szétverése anélkül történt meg (itt is), hogy helyébe bármilyen más életképes struktúra léphetett volna: a föld magántulajdon és az egyes üzemágak, telephelyek privatizált formában való fennmaradása csak igen szűk réteg számára nyújt megélhetést. A térség mezőgazdasága csak támogatással tud működni. Jelentősége - szociális szempontból - ezzel együtt is jelentős, de a térség jövője szempontjából nem jelent stratégiai irányt.

5. / A térségre mindig is jellemző tőkeszegénység abszolút és relatív mutatói tovább romlottak: az ország és a megye dinamikusan fejlődő más térségeihez képest a külső tőke bevonása csekély, a helyi tőkefelhalmozás mértéke alacsony és lehetőségei korlátosak.

6. / A térségben nagy számban élő alulképzett, tanulatlan, vállalkozási hagyományokkal és kultúrával nem rendelkező népesség elhelyezkedési és kiugrási lehetőségei tovább romlottak a piaci versenyfeltételek kiéleződésével. Az oktatási, képzési, továbbképzési feltételek és lehetőségek nem bővültek számottevően. A népesség összetételének kedvezőtlen alakulása /az elvándorlás és ezen belül is a képzettebb, ambíciózusabb rétegek térségből való eltávozása, illetve a jellemzően alacsonyabb minőségű rétegek bevándorlása/ tovább folytatódik. A térségi munkaerőkínálat mennyiségi oldalról ugyan bőszes, de minősége nem felel meg a kor követelményeinek

7. / A térségi műszaki infrastruktúra hálózat részlegesen kiépült, jelentős de továbbfejlesztésre szorul. A kistérség regionális kapcsolatait biztosító közlekedési vonalak, ezen belül is elsősorban a közúthálózat mennyiségi és minőségi hiányainak pótlása döntő fontosságú, mindenekelőtt a Főváros irányában, illetve a térségen belüli kapcsolatok erősítésére. Az egyéb műszaki infrastruktúra elemek, a közművek és a hulladékártalmatlanító rendszer kiépítése a térség fogadókészségének javítása szempontjából fontosak. Valamennyi típusú infra fejlesztés a térség versenyképességét javítja, a kistérség "helyzetbe hozásához" elsősorban a közúti fejlesztés elengedhetetlen.

8. / Az egyes településeken jelenlévő hagyományápolás, sőt lokálpatriotizmus nem figyelhető meg térségi szinten, a kistérség térszerkezeti és kulturális szempontból nem egységes, a településkapcsolatok gyengék és esetlegesek, a belső és külső központok funkcióhiányosak, vonzásuk részleges. Mindezek és számos egyéb tényező együtt hatásaként a térségi szintű identitástudat alacsonyszintű, a térségi szintű együttgondolkodás kezdeti szinten van.

Mindezen tényezők eredményeképp a vizsgált térség társadalmi – gazdasági helyzetét, fejlesztési lehetőségeit alapvetően meghatározó jövedelemtermelő képesség tovább csökkent, a foglalkoztatottsági viszonyok még kedvezőtlenebbé váltak:

Ugrászerűen megnövekedett és tartóssá vált a munkanélküliség (1996.évi települési mutatók 4,4 és 10,9 % között, kistérségi átlag 7,5 %, a T-star 1997 .adatbázis szerint; - 4,8 és 15,7% között és átl. 11,1% a Pest megyei munkaügyi központ 1998.áprilisi adatai szerint), a

Budapesttel való hagyományos, egyoldalú munkaerőszolgáltatáson alapuló kapcsolat megbomlása és az agrárszféra válsága jelentős társadalmi – gazdasági egyensúlyzavarokat okozott a térségben (nem csak a szociális szférában hanem a gazdaságszerkezet egészében).

Az eleve funkcióhiányos gazdasági szerkezet illetve annak résztvevői kevésbé tudták (tudják) elviselni a rendszerváltás okozta sokkot, felkészületlenségük, teherbíró és önmegújító képességük alacsony szintje miatt, - az önerőből való felzárkózás esélyei tovább csökkentek, a térség presztízsértéke alacsony és emellett még potenciáljához képest is alulértékelt, arculata nincs kiépítve, képviselője érdekérvényesítő mechanizmusa kezdetleges. Ennek következtében nem részesül arányos mértékben a különböző állami alapokból, támogatásokból a "jól működő" kistérségekhez képest.

A TERÜLETFEJLESZTÉSI POLITIKA ORSZÁGOS, KISTÉRSÉGI CÉLJAI ÉS FELADATAI:

A területfejlesztés Országos Területfejlesztési Konceptióban megfogalmazott és elfogadott általános céljai a Tápió - mente kistérségben is érvényesek és helytállóak - a regionális, a megyei és a kistérségi sajátosságok figyelembevételével.

- a szociális piacgazdaság kiépítésének elősegítése,
- a tartós gazdasági növekedés, a versenyképesség javítása,
- a fenntartható fejlődés feltételeinek megteremtése,
- az innováció térbeli terjedésének elősegítése,
- a társadalmi, a gazdasági és környezeti célokhoz megfelelő térbeli szerkezet alakítása,
- a településrendszer harmonikus fejlődése
- az indokolatlan területi egyenlőtlenségek mérséklése a városok és a községek között.

A TERÜLETFEJLESZTÉS KERETEI

A kistérség minden gazdasági-, társadalmi hátránya mellett jelentős természeti és humán erőforrásokkal rendelkezik, legfontosabb helyzeti energiája, az ország központi régiójában való elhelyezkedése és ennek központjához, *Budapesthez való közelsége*, mely jelenleg *kihasználatlan*.

Minden fejlesztési koncepció általános alapelve a *fenntartható fejlődés elve*. Az ennek való megfelelés sajátossága a Tápió- térségben az *elmaradottság és a hátrányos helyzet* felszámolásának prioritása, ami a központi régió kistérségei esetében nem szokásos prioritás.

A kistérség fejlesztési koncepciójának nincs ráhatása a nemzetközi, országos és nagyregionális viszonyokra, - kiinduló feltételként fogadja el a makrogazdasági viszonyok fokozatos javulását, az európai és országos keretfeltételek kedvező változását és ezen belül a központi régió, Budapest és a budapesti agglomeráció átlagot meghaladó fejlődési ütemét. Enélkül nem állítható fel pozitív prognózis a Tápiómente fejlesztési koncepciójának alapjául, mivel a kistérség maximálisan *nyitott és ráutalt* a külső központok vonzására, kisugárzásuk fogadására, továbbá önerőből képtelen talpra állni.

A térség táji – természeti kincsei nem korlátjai a beruházásoknak, az infrastruktúrális fejlesztéseknek, hanem alapját is képezhetik egy sajátos, ökotúrizmusra és idegenforgalomra alapított fejlesztésnek. Ez természetesen csak kiegészítő szerepkört tölthet be a kistérségen kívüli foglalkoztatás és a helybeni gazdasági alaptevékenységek mellett.

A térség hivatalos hátrányos helyzeti minősítésétől függetlenül, számos állami pénzalapból való nagyobb részesedés reményében pályázhat eséllyel. A Tápiómentén is szükséges fejlesztési irányok *jól illeszthetők a nemzeti programokhoz*: (helyi társadalomfejlesztési programok, térségi ökoprogramok, vidékfejlesztési programok, agrárprogramok, agrár környezetvédelmi programok, helyi kis- és középvállalkozás támogatási programok, kistérségi közmű- és környezetvédelmi programok.

A TÁPIÓMENTE FEJLESZTÉSÉNEK ELSŐDLEGES FELADATAI A HELYZETÉRTÉKELÉS SORÁN FELTÁRT ADOTTSÁGOK ÉS HIÁNYOK ALAPJÁN:

- a térség értékeinek felmutatása tudatosítása, védelme és fejlesztése
- a táj- település- és térségmenedzselés, a kistérségi szemlélet erősítése, kistérségi programok kidolgozása és pályáztatása
- a természeti értékek védelme és fejlesztése, a gazdasági tevékenységek során az ökológiai szempontok kielégítése, a térség táji unikalitásainak, a természeti területek biodiverzitásának fenntartása,
- a fővárossal való korábbi egyoldalú kapcsolat helyett kétoldalú kapcsolat kialakítása, a Budapesthez fűződő kapcsolatok tudatos erősítése, elsősorban a legerőteljesebben kapcsolóközúti összeköttetés minőségi javítása a térségfejlesztés stratégiai eleme. A minőségi útkapcsolat biztosítása nem csak a térségből bejáró forgalom miatt, hanem a kétirányú áruszállítás, és a Fővárosból való kijutás elősegítése miatt szükséges. A légvonalban közeli, de eljutási időben mégis távoli kistérség hátránya más kistérségekkel szemben jelentősen csökkenthető a közlekedés színvonalának emelésével.
- a fejlesztésben való közös érdekek feltárása a térség településeiben, azok mentén - az eddigi sikeres közös programok eredményeire építve - a közös fejlesztési programok kezdeményezése
- a térség jövedelemtermelő képességének erősítése, ezzel a népesség megtartóképesség javítása, a kedvezőtlen népességcsere megfékezése,
- az ingázás feltételeinek javítása az ingázás támogatásával, valamint a közlekedési hálózat fejlesztésével,
- átfogó gazdaságfejlesztés, a helyi foglalkoztatás lehetőségeinek bővítése (elsősorban a mikrotérségi központokban), a térséget vonzóbbá tenni a tőkebeáramlás és a tőkebefektetés számára,

- a munkaerőt versenyképesé tenni oktatási, képzési – továbbképzési eszközökkel
- a közművi infrastruktúra hiányosságok pótlásának és a környezetvédelmi problémák megoldásának (szennyvíz- és kommunális hulladék helyzet) megalapozása.
- a térségben élők életminőségének javítása

A TÉRSÉG JÖVŐKÉPE

A Tápió mente ÖKOTÉRSÉG, amely - hosszú távú céljai érdekében - fejlődését és fejlesztését táji-, természeti és földrajzi erőforrásaira alapozza, azt alárendeli az ökológiailag fenntartható fejlődés, a környezetbarát fejlesztés az egészséges környezet megóvása és az életminőség javítása követelményeinek.

A térség ezért olyan fejlesztési programokat támogat, amelyek céljai és hatásai egyaránt kedvezőek az itt élő emberek életminősége és környezetminősége alakulása szempontjából.

A Tápió mente - múltjukban, jelenükben, társadalmi- gazdasági- és területi potenciáljukban különböző - mikrotérségek és települések együttműködésén alapuló térség, ahol az együttműködés célja a helyi sajátosságok és értékek megőrzése mellett az ott élő népesség életésélyeit és életminőségét befolyásoló hátrányos helyzet felszámolása, a területi különbségek csökkentése, a térség erőforrásainak bővítése, és azzal harmónikus fejlesztés.

A Tápió mente a megyehatáron fekvő területek közötti kapcsolatot sokoldalúan erősítő térség, mely megyehatár korábban egyértelmű hátrányt jelentő helyzetéből más megyék szomszédos térségeivel és regionális kihatású városaival való szoros gazdasági-, infrastruktúráis-, oktatási-, kultúráis- kapcsolata erősíti saját helyi erőforrásainak kihasználási lehetőségeit.

Az ökológiai célokat előtérbe állító fejlesztés ugyanakkor lehetővé teszi - és a helyi társadalom javuló színvonalú megélhetése, a társadalmi szerkezet javítása érdekében egyben igényli is - a helyi gazdaság erősítését, a jövedelemtermelés lehetőségeinek bővítését. A gazdaságfejlesztés az ökológiai követelményekkel összhangban történik. Ennek megalapozására a területrendezés eszközeivel - az érzékenység és a terhelhetőség figyelembevételével - elhatározásra kerülnek azok a területek, ahol a táj természet értékeinek védelme képeznek prioritást azoktól a területektől, ahol a gazdaságfejlesztés, a műszaki infrastruktúra fejlesztés (pld. a távvezeték építés, az autópálya vagy közút építés, és az ezzel gyakran együtt járó területi funkcióváltás) nem jár együtt a táji-, természeti értékek veszélyeztetésével.

A pozitív jövőkép megvalósulását természetesen befolyásolja az ország egészének fejlődése, a területfejlesztés európai, országos és regionális célkitűzései, prioritásai, a megvalósításhoz rendelt eszközök nagysága és elérhetősége.

Térségi szinten azonban - mindezek mellett - alapvető fontosságú a fejlődésben érdekelt valamennyi meghatározó szereplő egyetértése a kitűzött területfejlesztési célokban és a megvalósítás sorrendjében. Szükséges ezen túl az eszközök - a külső és belső erőforrások - mozgósítása, közös erőfeszítéssel és társadalmilag igazságos tehervállalással való előteremtése. Szükséges még a tenniakarás és együttműködési készség.

A TERÜLETFEJLESZTÉS JAVASOLT KISTÉRSÉGI PROGRAMJAI

1. A BELSŐ INTEGRÁCIÓ ERŐSÍTÉSÉNEK, A TÉRSÉGI IMÁZS ÁTALAKÍTÁSÁNAK PROGRAMJA

Egy térségi fejlesztési koncepció érvényesülésének ill. érvényesítésének alapfeltétele, egyrészt, hogy résztvevői, a térséget alkotó települések, települési önkormányzatok és más entitások a koncepciót magukénak érezzék, másrészt, hogy e résztvevők egymáshoz tartozónak, egy közösséget alkotónak tartsák magukat, és "kifelé" jól artikulált, pozitív képet mutassanak, (a kistérség neve akár védjegy és márkanév is legyen).

E jelenleg laza kohéziójú kistérségi belső integrációs képességének erősítéséhez, az ezt megszervező intézményrendszer létrehozásához és működtetéséhez, a pozitív imázs megteremtéséhez és ezek révén a népességmegtartó képességének erősítéséhez az alábbi részletes programok kidolgozása szükséges.

1.1. ALPROGRAM A BELSŐ INTEGRÁCIÓ ERŐSÍTÉSÉRE, A TÉRSÉGI INTÉZMÉNYRENDSZER FEJLESZTÉSÉRE.

Célja: a területfejlesztési törvény jóváhagyását követően megkezdődött belső integrációs folyamat erősítése és kiszélesítése.

A térségi integráció erősítése érdekében szükséges:

- a területfejlesztés társadalmiasításának kiszélesítése, a területfejlesztésben az önkormányzati meghatározottság oldása, a vállalkozói szféra érdemi bevonása, a polgári szerveződések támogatása és bekapcsolása, az állami az önkormányzati és a magánszféra együttműködésének erősítése, a közös érdekeltiségre építő szervezetek létrehozása és erősítése (pld: térségi turisztikai egyesület, térség természeti értékei védelmére létrehozott közalapítvány)
- a térség kedvező földrajzi helyzetének tudatosítása, (Budapest, a Mátra, a Tisza tó viszonylagos közelsége) ez ebben lévő előnyök gazdasági, idegenforgalmi komplex kihasználásának elősegítése,
- a térség karakterének kialakítása, és formálása, a térségi tudat erősítése, a térség lehetséges pozitív jövőképeinek széleskörű népszerűsítése,
- a térségi szervezetek és a regionális és mikrotérségi szerveződések támogatása,
- átfogó térségi- illetve mikrotérségi programok kidolgozása és megvalósítása,
- az önkormányzati választások során megalakult új önkormányzati képviselőtestületekkel a térségi együttműködés céljainak és előnyeinek megismertetése, a térségi gondolkodás erősítése, a helyi programok térségi hatásának elemzése, az összefüggések tudatosítása,

- a térségi intézményrendszer erősítése: *ezen belül:*
 - a nagykáta központú Térségi Iroda működésének, szolgáltató funkcióinak bővítése és erősítése. Az Iroda információs központként is működjön, amely a térség vállalkozóinak, a potenciális befektetőknek, érdeklődő turistáknak egyaránt tud tájékoztatást adni. A Térségi Iroda szolgálja a Területfejlesztési Társulás érdemi működését (döntéselőkészítés, koordináció, tájékoztatás), vegyen részt a kistérségi projektek előkészítésében, megvalósításuk koordinálásában, a térségi marketing kimunkálásában, részt vesz annak megvalósításban
 - a Térségi Irodához kapcsolódva információs központ működtetése a megyei Területi Információs Rendszerhez kapcsolódva (feladata: az országos és a megyei Információsrendszer kistérségre vonatkozó elemeit értékelni és eljuttatni a területfejlesztés szereplőihez, másrészt a rendszerhez kapcsolódva a települési szinten gyűjtött információkat szintetizálni és eljuttatni a megyei szintre.) Az információ és monitoringrendszer lehetőséget ad a változások folyamatos figyelemmel kísérésére, a területfejlesztés eredményeinek, hatásainak komplex elemzésére.
 - A területi információrendszer bázisán az Iroda információt és segítséget nyújt a vállalkozóknak és a potenciális befektetőknek a térség területi, foglalkoztatási és fejlesztési lehetőségeiről, a fejlesztést támogató állami, megyei és helyi forrásokról. Alapvető feladata a fejlesztési pályázati lehetőségek figyelemmel kísérése, pályázati célok népszerűsítése, a térségi pályázatok elkészítése. Az Iroda megkeresi és összehozza a partnereket, kezdeményezi a Társulással együtt a különböző munkacsoportok működését.
 - A térségi intézményrendszer fejlesztésének része a Turisztikai Egyesület mellett létrehozandó Turisztikai Iroda megszervezése és a megyei túrinform iroda rendszer részeként való működtetése.
 - Gazdaképző szervezése és működtetése a gazdajegyzőkkel, a gazdákkal valamint az Agrárkamara helyi képviselőivel együtt meghatározandó fő képzési irányokban.

1.2. ALPROGRAM A TÉRSÉG POZITÍV IMÁZSÁNAK KIALAKÍTÁSÁÉRT, NÉPESSÉGMEGTARTÓ KÉPESSÉGÉNEK ERŐSÍTÉSÉÉRT

A jelenlegi - a főváros környék a megye és az ország keleti térségeit egyaránt sújtó - kedvezőtlen megítélés és imázs megfordítása a térség valós értékeinek és lehetőségeinek felmutatásával, tudatosításával, térségi marketinggel.

Célja:

- az itt élők önértékelésének és önbecsülésének erősítése
- a megélhetés és a boldogulás távlati lehetőségének felmutatása, a kitörési pontok megjelölése elsősorban a térség fiatalsága számára
- a megyehatár-mentiségből adódó hátrányok oldása regionális együttműködéssel
- a térség megismertetése, egyediségének, értékeinek felmutatásával a turizmus alapjainak megteremtése,
- hazai és külföldi tőke és befektetések vonzása.

2. ÖKOPROGRAM

AZ ÉRTÉKŐRZÉS ÉS A KÖRNYEZETFEJLESZTÉS PROGRAMJA

ALPROGRAMJAI:

- 2.1. Alprogram a térség értékeinek megőrzésére, karakterének erősítésére**
- 2.2. Alprogram az ökológiai alapú gazdálkodás kialakításának támogatására**
- 2.3. Alprogram a környezet védelmére és fejlesztésére**

2.1. ALPROGRAM A TÉRSÉG ÉRTÉKEINEK MEGŐRZÉSÉRE, KARAKTERÉNEK ERŐSÍTÉSÉRE

A kistérség kedvező környezeti állapota, környezeti elemeinek minősége, a természetközeli állapotban fennmaradt területek gazdagsága, az élővilág változatossága itt Budapesthez közel jelentős adottság, területfejlesztési erőforrás. Megőrzése, a települési-, építészeti és kulturális értékekkel összhangban történő fejlesztése a térség hosszútávú fejlesztésének és fejlődésének egyik forrása.

Az alprogram célja:

- a természetszerű területek kiterjedésének növelése, az erdő és rét legelő és nádgazdálkodás térségi sajátosságok szerinti fejlesztése,
- a tájkarakter megőrzéséhez, - szükség szerint - alakításához szükséges környezeti feltételek biztosítása
- az országosan nem védett, de a helyi táj karaktere szempontjából értékes tájrészletek helyi védelmének biztosítása,
- a "nem védett táj" fejlesztése és alakítása, a tájhasználattal kapcsolatos érdekeltségi rendszer alakítása annak érdekében, hogy a gazdálkodás - különösen a védett területek pufferzónáiban, illetve a turisztikai, rekreációs területek környezetében - minél erőteljesebben vegye figyelembe természeti adottságokat és a gazdálkodási hagyományokat,
- a termelőtáj sajátos szépségének, helyi jellegzetességeinek felmutatása
- a helyi közösségek hagyományos kiránduló- és majális területeinek fejlesztése, a községek és a pihenő- rekreációs területek kapcsolatrendszerének javítása, (kirándulóutak, kerékpárutak kiépítése, zöldsávok, fasorok telepítése)
- a történelem, a hagyomány emlékeinek megjelölése a tájban,
- a műemlékek, a helyi védettségű létesítmények és környezetük védelme és fejlesztése,
- a települések beépített területein a helyi karaktert, az egyediséget jelentő értékek, a települési-, az építészeti és a tárgykultúra jellegzetes értékeinek védelme, környezetük fejlesztése,
- a települések közterületeinek, a magán- és a közterületek határterületeinek rendezése, kialakítása és rendszeres karbantartása.

2.2. ALPROGRAM AZ ÖKOLÓGIAI ALAPÚ GAZDÁLKODÁS TÁMOGATÁSÁRA

Az alprogram célja: a talaj- és klimatikus adottságok, a vízháztartás korlátai és lehetőségei, a termelési hagyományok, valamint a várható EU támogatási szempontok és a szaktárca agrárkörnyezet gazdálkodási koncepciójának együttes figyelembevételével: a mezőgazdaság, a tájhasználat fejlesztésének kívánatos és lehetséges irányainak meghatározása a Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program alapján.

CÉLKITŰZÉSEK:

- a táji-, természeti potenciál meghatározása és potenciálnövelő kihasználása
- az élő és élettelen környezet természetközeli állapotának megőrzése,
- a természetes rendszerek és természeti értékek megóvása, fennmaradásának biztosítása,
- a bioszféra sokszínűségének megtartása, a természeti folyamatokban rejlő információk megőrzése,
- a természeti erőforrásokkal való gazdálkodásban a fenntartható fejlődés elveinek figyelembe vétele,
- a lételemnek tekintett (víz, termőföld, levegő) természeti erőforrásokkal való takarékos, értékvédő gazdálkodás, ezeknek a következő generációk számára való megtartása,
- az előzőekkel összefüggésben a gazdasági fejlődés és a környezet harmonikus, az ésszerű környezet-igénybevételre és a minimális környezetkárosításra törekvő viszonyának megvalósítása: ökológiai alapú és biogazdálkodási módszerek, rendszerek elterjesztése.

A kistérség egészének érdeke a talajvízcsökkenés országos, regionális kezelése, a vízpótlás különböző műszaki megoldásainak támogatása.

A térség leggyengébb adottságú területein (a GATE országos és Pest megyei értékelése alapján a kistérség mezőgazdaságilag művelt területének 11%-án) a mezőgazdálkodás visszavonulásával, extenzív tájhasználat, illetve erdősítéssel kell számolni. Az erdősítés helyének és ütemezésének meghatározásánál figyelembe kell venni a természetvédelem, az általános tájvédelem, a tájpotenciál fejlesztése érdekében pedig a turizmus igényeit is.

Védelmi funkció javasolt a mezőgazdaságnak azokon a területeken is, ahol a talajvédelem az elsődleges szempont. A defláció elleni védelem érdekében - a kialakult új birtokszerkezet figyelembevételével - támogatni kell a biológiai diverzitást is elősegítő mezővédő erdősávok, fasorok visszaállítását.

A térség - nem mezőgazdasági irányú - gazdaságfejlesztése során is csak olyan funkciók és területhasználat támogatandó amelyek összhangban van - illetve nem ellentétesek - a térségfejlesztés stratégiai irányával.

2.3. ALPROGRAM A KÖRNYEZET VÉDELME ÉS FEJLESZTÉSÉRE

A Nemzeti Környezetvédelmi Program céljai, feladatai két vonatkozásban is kapcsolódnak a területfejlesztéshez, egyrészt mint területfejlesztési célok, másrészt mint a területfejlesztés

feltételei. A Program általános célkitűzései pedig jellegüknél fogva olyanok, hogy mind célként, mind feltételként kapcsolódnak a területfejlesztéshez.

EZEK:

- az egészséges környezet feltételeinek megőrzése, illetve biztosítása,
- az emberi egészséget károsító, veszélyeztető hatások csökkentése, megszüntetése,
- a megfelelő életminőséghez szükséges környezeti állapotjellemzők megőrzése és helyreállítása.

E témakörhöz kapcsolódik a Nemzeti Környezetegészségügyi Akcióprogram első számú célja: a lakosság egészségi állapotának javítása, az egészséget támogató környezet kialakításának elősegítése.

A térségben fenti célok megvalósításának megalapozása érdekében a területfejlesztési koncepció készítésével párhuzamos tervezésben kidolgozandó kistérség környezetvédelmi program keretében kell - a környezetvédelmi törvényben szabályozott tartalommal - meghatározni a környezeti elemek állapotát, a környezetminőség alakulását befolyásoló tényezőket és a környezetvédelem és környezetfejlesztés térségi feladatait.

3. PROGRAM AZ EGYÜTTMŰKÖDÉSÉRT

A KISTÉRSÉGI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ ALAPGONDOLATA AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS:

- a területfejlesztésben érintett és érdekelt kormányzati-, önkormányzati-, gazdasági-, társadalmi és civil szféra szereplői között a térségfejlesztési célok megfogalmazásában, a térségi programok széleskörű támogatásában és megvalósításában,
- más térségekkel, térségközpontokkal, azok gazdasági szereplőivel a termelési-, szolgáltatói kapcsolatok erősítésére, a bedolgozói rendszerben rejlő előnyök kihasználására (Sülysáp mikrotérségének Budapest, Nagykáta mikrotérségének Jászberény, Tápiószele térségében Cegléd irányába),
- más térségekkel a közös érdekű fejlesztések támogatásában és megvalósításában (a keleti országrészek felzárkóztatása, az ország térszerkezetének illetve az azt befolyásoló térszerkezeti elemeknek továbbfejlesztése, kiemelten az M-4-es, illetve az M-0 autópálya, illetve a vasúthálózat bővítése, a Budapest körüli középvároshálózat erősítése, a Duna-Tisza köze vízpótlása, a természetközeli mezőgazdasági termelés és a biogazdálkodás fenntartható érdekeltségi rendszerének meghatározásában)
- a települési önkormányzatok között a településfejlesztési célok térségi összehangolásában, a funkciómegosztásban, a térségi érdekből való együttes fellépésben, a rivalizáció csökkentésében,
- a térség agrárvállalkozói között a termelés, a feldolgozás és az értékesítés integrációjának megteremtése érdekében,

- a térség vállalkozói között (legalább mikrotérségenként) megismerve egymás tevékenységét, törekvéseit, érdekeit együttműködni a térség felismerve egymás
- az önkormányzatok és a vállalkozók, a helyi gazdaság képviselői között a térségi beruházások megvalósításában való részvételben, a helyi munkaerő és a helyi vállalkozók foglalkoztatásában, a térség és a települések fejlődéséhez szükséges erőforrások előteremtésében és bővítésében,
- a gazdaság és a kultúra képviselői között a szellemi élet fejlődésében, a helyi értelmiség megtartásában és bővítésében.

A kidolgozandó program célja az együttműködés lehetséges és szükséges területeinek, módszereinek és gyakorlatának kidolgozása a térségen belüli mikrotérségeken belül a települések önkormányzatai, gazdasági és területfejlesztési szereplői, polgári szervezetei, a Tápió mente egészében a mikrotérségek, a Tápión kívüli, azzal határos kistérségek, illetve a régió egészének gazdasági, területfejlesztési szereplői között.

Az együttműködés alapját képező **közös érdekek** megfogalmazása, kiemelése.

- A térség helyzetbehozásában való közös érdekeltségben (M4 térségnek kedvező nyomvonalvezetése, az M0 K-i szektora megvalósítása, 31-es rekonstrukció, belső úthálózat fejlesztés, vasúti fejlesztés, elővárosi közlekedés, a fővárosi, a jászberényi szélesebb választékot nyújtó munkahelyek elérését könnyítő ingázási támogatási formák kidolgozása, a tömegközlekedés színvonalának emelése, Budapesti Közlekedési Szövetség, P+R fejlesztések)
- A térségi népességszám csökkenésének megállításában, a társadalmi struktúra folyamatban lévő kedvezőtlen irányú változásának átrendezésében
- A gazdaságfejlesztés térségi összehangolásában
- Térségi vízgazdálkodás hosszú távú megoldásában, a vízvisszatartásban és vízpótlásban
- Táj- természetvédelemben, a tájvédelemmel és tájfejlesztéssel összehangolt gazdaságfejlesztés, területfejlesztés és településfejlesztés megvalósításában, a táji értékek térségi szintű tudatosításában, megismertetésében,
- Környezetvédelem (környezeti állapot megítéléséhez szükséges térségi mérő és ellenőrző rendszer kiépítésében, a térségi monitoring működtetésében, a keletkező kommunális szennyvíz és a szilárd hulladék környezetkímélő elhelyezésében,
- Infrastruktúra együttműködésben

4. AZ INTEGRÁLT GAZDASÁG- ÉS TÁRSADALOMÉPÍTÉS PROGRAMJA

Az integrált program azt jelenti a térségben, hogy a kétfajta megközelítést integráltan kell alkalmazni a programozás során.

A térség jövője alapvetően attól függ, hogy alakul a térség gazdasága, a polgárok megélhetése. A gazdaságfejlesztésben is több lábon álló - az integrált gazdaság és

társadalomfejlesztési programba illeszkedő, összehangolt programot kell kidolgozni és annak megvalósítását támogatni.

(Az önálló gazdaságfejlesztési program kidolgozása a Pest megyei Területfejlesztési Tanács anyagi támogatásával a kistérségi területfejlesztési koncepció jóváhagyását követően megkezdődhet.)

A területfejlesztési koncepció ajánlásai a gazdaságfejlesztési program készítéséhez:

A program célja a geoökonómiai helyzet, a területi adottságok, és a helyi erőforrások összehangolt kihasználásával:

- a megélhetés hosszú távú feltételeinek megalapozása,
- a térség gazdaságának erősítése, új elemekkel való bővítése,
- új munkahelyek létesítése,

A területfejlesztés szereplői és az ágazatok igénylik a vidékfejlesztés, a mezőgazdaságfejlesztés, a gazdaságfejlesztés, illetve a turisztikai fejlesztés önálló programjainak kidolgozását. Ezek azonban csak a komplex gazdasági- és társadalomépítés integrált programjának alprogramjaiként támogatandók, a hatások és az összefüggések sokoldalú figyelembevételével.

Fentiekre való tekintettel a gazdaság és társadalomépítés integrált programja hat jelentős alprogramra épülhet:

4.1. Alprogram az ingázás támogatására, a helyi foglalkoztatási lehetőségekből kiszoruló (sokszor alacsonyabb képzettségű munkavállalók számára a bővebb és sokrétűbb foglalkoztatási lehetőségeket nyújtó fővárosi munkaerőpiac elérésére (munkanélküli segély helyett))

4.2 Alprogram a Budapesthez fűződő gazdasági kapcsolatok rendezésére, - a korábbi egyoldalú, ingázásra alapuló kapcsolatrendszer helyett - **kétoldalú gazdasági kapcsolatok kiépítésére**

4.3. Alprogram a térség gazdasági fejlesztésére, a munkahelyteremtésre, a megélhetés feltételeinek hosszútávú biztosítására.

4.4. Alprogram a vidékfejlesztésre, a térség mezőgazdaságának a területi adottságokkal összehangolt fejlesztésére, az integráció megszervezésére

4.5. Alprogram a térség turisztikai fejlesztésére

4.6. Alprogram az oktatásra, a szakképzés fejlesztésére és telekommunikációra

4.1. ALPROGRAM AZ INGÁZÁS TÁMOGATÁSÁRA

A program célja a helyi foglalkoztatási lehetőségekből kiszoruló (sokszor alacsonyabb képzettségű) munkavállalók számára a bővebb és sokrétűbb foglalkoztatási lehetőségeket nyújtó elsősorban fővárosi munkaerőpiac elérésének támogatása (munkanélküli segély helyett).

A program fontos külső feltétele az *ingázás fizikai feltételeinek*, pályáinak mennyiségi és minőségi fejlesztése: a térség bekapcsolása az országos gyorsforgalmi úthálózatba, a

közúthálózat meglévő elemeinek valamint a vasúti forgalom összetevőinek fejlesztése, mely az ingázás minőségének körülményeit, komfortját és mindenekelőtt a jelenleg igen kedvezőtlen eljutási időt pozitív irányban befolyásolják. Nemkülönben fontos külső feltétel az ingázás *költségeinek* csökkentése, kompenzálása, vagy legalábbis elszámolási feltételeinek módosítása. E jelenleg kedvezőtlen külső feltételek megváltoztatásáért *lobbizznia* kell a kistérség képviselőinek minden illetékes fórumon.

Ezen túl mindent el kell követni a potenciális ingázó munkaerő *versenyképességének*, képzettségének, megbízhatóságának, sokoldalúságának javítása érdekében, a megyei szakképzési át- és továbbképzési programokhoz illeszkedő kistérségi programokkal.

Ugyancsak fontos a munkaügyi információáramlás akadálymentes kistérségi rendszerének megszervezése, - a munkaerőkereslet és kínálat megfeleltetése a viszonylag alacsonyszintű helyben foglalkoztatási mutatókkal bíró térségben egyben az ingázók munkahelyhez juttatásának fontos eleme.

4.2. ALPROGRAM A BUDAPESTHEZ FÚZÓDÓ GAZDASÁGI KAPCSOLATOK RENDEZÉSÉRE

Törekedni kell az egyirányú, döntően az ingázásra alapuló kapcsolatrendszer helyett - **kétoldalú** gazdasági kapcsolatok kiépítésére és erősítésére.

Jelenleg Mende, Sülysáp és Tápiószecső kapcsolata a legszorosabb a fővárossal; a közúti kapcsolatok javítása esetén Nagykáta, Úri, Tápióság s esetleg Szentmártonkáta kerülhet e csoportba. Célirányos fejlesztések esetén e községek helyzetét javíthatná e fővárossal kiépíthető többoldalú kapcsolat, a belső lakóövezetbe való csatlakozás. Elsősorban e mikrotérségben lehet a fejlesztés egyik forrásának tekinteni a Budapesttel kialakult kétoldalú kapcsolatokat s ezek tervszerű támogatásával bekapcsolni új tényezőket a településfejlődésbe (középrétegek kitelepedése, a budapesti piacra termelő kisvállalkozások megtelepedése, rekreációs szerepkör, kulturált ingázási lehetőségek stb.). Gomba, Bénye, Káva Monoron keresztül vonzódik Budapest felé

A középső övezetben - Szentmártonkáta, Tóalmás, Tápióság, Pánd - már kevesebb lehetőség van a sokoldalú kapcsolatok kiépítésére; itt fontos feladat lehet az ingázási lehetőségek jobbítása.

A kistérség keleti, délkeleti községeit - Tápióbicske, Tápiószentmárton, Tápiószele, Tápiógyörgye - illetve Szentlőrincét ma is "kényszerű" kapcsolatok fűzik a fővároshoz; a napi ingázás továbbra is fennmaradhat, de e mikrokörzet már csak csekélyebb mértékben támaszkodhat a Budapesttel kialakítandó többoldalú, kölcsönös kapcsolatokra.

A fővárossal kiépített és kiépítendő kapcsolatok számbavétele, a kistérségre előnyös kapcsolatfajták kiépülésének-megerősödésének támogatása jelentős szerepet kaphat a kistérség "fejlesztésében", ám ez a szerep mikrotérségenként eltérő, s a kistérség jelentékeny részén csak járulékos eleme lehet a "fejlődésnek", mint a külső lakóövezet peremén fekvő terület. Azonban a kistérség több, kedvező táji- környezeti adottságú részterülete, településrésze ideális színtere lehet a fővárosiak számára is a *minőségi lakókörnyezet és rekreációs akcióterület* biztosításának, különösen a közlekedési feltételek javítása esetén.

4.3. ALPROGRAM A TÉRSÉG GAZDASÁGI FEJLESZTÉSÉRE, A MUNKAHELYTEREMTÉSRE, A MEGÉLHETÉS FELTÉTELEINEK HOSSZÚTÁVÚ BIZTOSÍTÁSÁRA

Cél: a helyi gazdaság fejlesztése, a térségi adottságaira építő, a térségi potenciált kihasználó gazdaságfejlesztés megvalósítása és összehangolása.

Keretfeltételek:

- a térség kedvező földrajzi helyzetének kihasználási lehetősége a közlekedési hálózat fejlesztésével fokozatosan javul
- a térség népességének stagnálása, illetve középtáv után kismértékű növekedése
- az aktív keresők száma nem csökken
- képzéssel, átképzéssel lassan javul a térség munkavállalóinak képzettsége, versenyképessége a munkaerőpiacon,
- a megélhetési perspektívát, a foglalkoztatást és a életminőséget javító térségfejlesztés eredményeként lehetővé válik a képzett innovatív munkaerő, a felsőfokú végzettséget szerző értelmiség térségben tartására, illetve visszavonzására,
- az ingázás feltételeinek javulásával az ingázók száma várhatóan kismértékben emelkedik,
- a mezőgazdaság (mivel itt sem tud támogatás nélkül működni) ugyan a térség gazdaságának nem stratégiai ágazata, de a gazdaságszerkezet hagyományos és nélkülözhetetlen eleme és kedvező adottságai révén a térség az agrár-környezetgazdálkodás optimális színterévé fejlesztendő
- koncentrált vállalkozási, munkahelyterületek előkészítése, a külföldi és a hazai befektetők számára egyenlően kedvező vállalkozási környezet biztosításával nő a munkahelyek száma,
- a térség egészségének fejlődése fokozatosan növeli a fizetőképes keresletet, a vásárlóerőt, ezzel módot ad a lakossági szolgáltatások dinamikus fejlődésére, a terciér szektorban foglalkoztatottak számának növelésére,

A gazdaságfejlesztést segítő területfejlesztési alprogramok:

- a térség gazdasági szereplőinek belső együttműködését segítő programok, (kamaraik szervezetei, önkormányzatok, szakmai és polgári szervezetek együttműködésével)
- Ipari park jellegű vállalkozási területek kijelölése, előkészítése és megvalósításuk szervezett támogatása Süllysápon, Nagykátán, és Tápiószelén. Vállalkozási terület kialakítása Kókán és Tápiószecsen. A gyorsforgalmi úthálózat térséget érintő átvezetésével további területek vállalkozási szempontból való felértékelődése.

Az alprogram elemei:

A) A meglévő helyi, térségi kis- és középvállalkozások támogatása a helyi fejlesztési potenciál erősítése.

- Kiemelt jelentőségű működésük szervezeti, finanszírozási feltételeinek biztosítása, támogatása. Ennek kerete a Vállalkozásfejlesztési Alapítvánnyal együtt létrehozott Térségi Iroda és a térségben már működő gazdasági érdekképviseletek - Kereskedelmi és Iparkamara, IPOSZ, Kézműveskamara – intézményes együttműködése.

CÉLJA::

- a vállalkozások fenntartásához és bővítéséhez szükséges üzleti információk biztosítása,
- pályázati lehetőségek - kiemelten a területfejlesztéshez és a vállalkozásfejlesztéshez kapcsolódó pályázati lehetőségek megismertetése, a pályázatokon való eredményes részvétel elősegítése,
- inkubátorházak létesítése
- kistérségi üzletembertalálkozók szervezése, mezőgazdasági vállalkozók klubjának működtetése,
- ötlet- esetleg árubörzék szervezése,
- oktatási központként, tanfolyamokat, tapasztalatcserék szervezése, ezen kívül a különféle vállalkozói csoportok – erős közép- vagy nagyvállalkozások, kisvállalkozók, kezdők, kényszervállalkozók – igényeikhez, elvárásaikhoz igazodó segítség, tapasztalatcsere, akár különféle tanfolyamok, továbbképzések, előadások formájában.
- az üzletvezetéshez kapcsolódó közgazdasági, könyvelési stb. tudás átadása
- nyelvtanfolyamok szervezése annak érdekében, hogy a vállalkozók legalább alapszinten elsajátítsanak valamely idegen nyelvet, amely piaci pozíciójukat is javítja.

A társadalomépítés oldalán folyamatos kommunikációval és más eszközökkel támogatni kell az önszerveződés során már létrejött hagyományos iparos és vállalkozói körök, gazdakörök, egyesületek megerősödését és okszerű működését pl. helyiségekkel, konkrét programok részleges szponzorálásával (kiállítások, szakértői díjak, kliensek szállítása, berendezések vásárlása stb).

Mikrotérségenként Nagykátán, Monoron, Tápiószelén, Tápiószecsőn Vállalkozói Klubok szervezése és működésük támogatása. Az említett érdekképviselőkkel, a Munkaügyi Központtal, a térség középfokú szakképző intézményeivel együttműködve létrehozandó Vállalkozói klubok tagjai egymás - és egymás tevékenységének - megismerésével, a térség belső kapcsolatrendszerének erősítésével, a közös fellépés lehetőségével, a megrendelések azonos színvonalon, de helyben való teljesítéséből adódó kölcsönös előnyökkel hozzájárulhat a térség gazdaságának erősödéséhez, a megélhetési perspektívák javulásához, a fizetőképes kereslet növekedéséhez.

A szervezeti feltételek biztosítása mellett fontos a vállalkozások területi-, infrastruktúrális feltételeinek megteremtése. Ennek keretében úgy a megyei területrendezési tervben, mint az egyes települések településrendezési terveiben biztosítani kell olyan - infrastruktúrával jól ellátható, a belterületi lakóterületet nem zavaró - vállalkozási területeket, amelyek lehetőséget adnak a helyi gazdaság területigényes egységei hosszú távon is környezetkímélő fejlesztésére (Ugyanígy területkijelöléssel és előkészítéssel célszerű támogatni azokat a szállítmányozási vállalkozókat, akiknek forgalma és parkolása a belterületen a lakókörnyezet minőségét rontja.)

B) Ipari Park, illetve vállalkozói övezet létesítése rövid- és középtávon Nagykátán, Tápiószelén és Tápiószecsőn A területi- infrastruktúrális lehetőségeket úgy kell hasznosítani, hogy a fejlesztések a táji-, természeti értékeket ne károsítsák.

C) A térség gazdasági és társadalmi fejlődése szempontjából hosszútávon is fontos feladat a munkaerőpiacról tartósan kiszorulóknak problémájának kezelése.

A Társulásnak és a Munkaügyi Központnak a jövőben is keresni kell azokat a támogatási formákat, melyek közös megpályázásával a megkezdett programok folytathatók és bővíthetők, a közmunkák megszervezése is hatékonyabb lehet kistérségi szinten (pl. a vasúti pálya környékének karbantartása, erdősítés).

4.4. ALPROGRAM A VIDÉKFEJLESZTÉSRE, A TÉRSÉG MEZŐGAZDASÁGÁNAK ADOTTSÁGOKKAL ÖSSZEANGOLT FEJLESZTÉSÉRE, AZ INTEGRÁCIÓ MEGSZERVEZÉSÉRE

A mezőgazdálkodás fejlesztését a vidékfejlesztés keretei között, komplex összefüggésben kell megoldani:

A vidékfejlesztés a Tápió mentén egyrészt gazdasági, másrészt szociális indíttatású. Cél a térség adottságainak kihasználása, az itt élő lakosság jövedelemszerzési lehetőségének és ezáltal megélhetési körülményeinek javítása, a térség népességmegtartó képességének erősítése, a mezőgazdasági termelés természeti erőforrásainak megőrzése, valamint a vidék társadalmi közösségeinek, hagyományainak megőrzése és fejlesztése. A vidékfejlesztés meghatározó tényezője az agrárgazdaság, az infrastruktúra rendszerek fejlesztése.

(Vidéknek az Európai Unióban elfogadott definíció szerint a 150 fő/km²-nél ritkábban lakott térségek minősülnek. A "vidék" ott sem jelent feltétlenül mezőgazdasági jellegű térséget, bár Magyarországon a vidékre az agrárgazdaság nagyobb súlya jellemző.)

Magyarországon a mezőgazdasági vidékfejlesztés térségeinek minősülnek azok a statisztikai vonzaskörzetek, amelyekben *az urbanitás/ruralitás hányados az országos átlag alatt, a mezőgazdasági aktív keresők aránya a vidéki átlag felett, az egy főre jutó személyi jövedelemadó alap az országos átlag 75%-a alatt, a munkanélküliek aránya 1996. december 20.-án az országos átlag 133%-a fölött volt.* (Ennek a mutatórendszernek az alkalmazásával 42 kistérség került ebbe a kategóriába, köztük a Tápió mente is.)

E mutatórendszert kiegészítő további térségi jellemzők figyelembevételével először a tápiómenti kistérség bekerült a külön támogatásra és kiemelt fejlesztésre kijelölt vidéki térségek közé, míg a következő évben - más, további mutatók felhasználásával, "adminisztratív okokból" kikerült ebből a körből. A besorolási változás és a kistérségi hátrányos helyzeti statisztikai mutatók elemzése az MTA RKK Alföldi Tudományos Intézetében készül, amely megkísérli a tényleges helyzet feltárása alapján a kormányzati szabályozórendszer realitását megalapozni. (A jelenlegi mutatórendszert az 1.sz. melléklet ismerteti.)

A térség alapvető érdeke, hogy a támogatási rendszer és a kedvezményezett térségek 1999-ben esedékes parlamenti felülvizsgálatakor reális mutatók alapján, a valós térségi fejlettségi különbségek és a területi sajátosságok egyaránt érvényesüljenek.

Ebben az esetben esély van arra, hogy a Tápió mente fejlesztéséhez, sajátos vidékfejlesztési programjai megvalósításához az országos alapokból is megkapja azt a külső segítséget, amely nélkül a fejlődés nehezen beindítható.

Fejlesztési prioritások a vidékfejlesztés térségeiben:

- a mezőgazdasági termelés szerkezetének és integrációjának megerősítése, beleértve a termékfeldolgozást; és forgalmazás szövetkezéseit, vállalkozásait, és kapcsolódó infrastrukturális fejlesztéseket;
- kedvezőtlen mezőgazdasági adottságú térségekben gazdálkodók támogatása;
- a mezőgazdaságban foglalkoztatottak kiegészítő tevékenységének támogatása, az alternatív munkalehetőségek bővítése;
- a helyi társadalom fejlődését, önszerveződését elősegítő programok kidolgozása és támogatása;
- a környezet, a természet, a táj védelmének elősegítése.

A Tápió mentén ennek megfelelően vidékfejlesztés a mezőgazdaság és egyúttal a táj és a környezet rehabilitációjának programját is jelenti. A Pest megyei kistérségek mezőgazdasági alkalmasságát vizsgáló, már hivatkozott GATE – értékelés szerint a kistérség mezőgazdasági termőterületének *több mint 37%-a intenzív művelésre* elsődlegesen alkalmas, ahol a mezőgazdálkodási beruházások (melioráció, üzemi útépités, vízrendezés, stb) támogatásának prioritása van. További 31% extenzív művelési irányba fejleszthető, - a két kategória együttesen mintegy 40.000 ha-t fed le, ami arra mutat, hogy a kistérségben távlatilag is az uralkodó tájhasználati mód a mezőgazdálkodás, és mint ilyen, a vidékfejlesztés súlyponti területe:

Kiemelt jelentőségűek ezért a vidékfejlesztés keretében illeszthető agrár alprogramok:

- Új, alternatív kultúrák elterjesztését szolgáló alprogram: részint a szántóföldi növénytermesztés, részint a művelési ágak vonatkozásában (ipari növények, vetőmagtermesztés, erdősítés és ültetvény-telepítés)
- A kistermelői kört integrálni képes, feldolgozó és értékesítő vállalkozások megtelepedését, a termelők ilyen célú szövetkezeti társulását támogató alprogram
- Tároló kapacitások építését kezdeményező és megvalósító alprogram
- A kistermelők összefogása, támogatása a meglévő érdekszervezetek bázisán (mindenekelőtt az Agrárkamara képviselőire, a gazdajegyzőkre, a mezőgazdasági bizottságokra és a Gazdakörökre támaszkodva); az információ, a tájékoztatás, szakmai továbbképzés, integráció alprogramja
- Alprogram az állatállomány bővítésére, a genetikai állomány megújítására (Agrárkamara térségi képviselőinek és a Terméktanácsok bevonásával)
- Az agrár – környezetgazdálkodási program és szemlélet megismertetését, bevezetését és gyakorlását elősegítő *mintagazdaságot, gazdaképzési és szaktanácsadási tevékenységet integráló kistáji agrocenter* ("tájéközpont", tájgazdálkodási központ) létrehozása és működtetése
- A SAPARD – program Pest megyei kiemelt feladatai között is szereplő alprogramokban való offenzív kistérségi részvétel, az ehhez kapcsolódó pályázati lehetőségek kihasználása:
 - kis- és középüzemi termékfeldolgozási tevékenységek fejlesztése

- kistérségi (termelő – feldolgozó – értékesítő) munkaszervezetek támogatása
- a technológiák EU – szabványok elérését célzó fejlesztése
- az agrárgazdasági birtokstruktúra átalakítása és a földnyilvántartás korszerűsítése
- a földhasznosítás agrár – környezetgazdasági programnak megfelelő módjainak támogatása

Részletes mezőgazdasági termelési és integrációs javaslatok:

- Az integráció alulról való kiépítése elsősorban TÉSZ-ek (termelői szervezetek) létrehozása révén kívánatos. E szervezetek, melyek kiemelt állami és európai támogatást élveznek, javítják a termelők pozícióját a piacon. A közös tárolás, esetleg feldolgozás, értékesítés mellett a TÉSZ-ben tömörülő gazdák értékesítési biztonságát növeli az egységes, minőségi fajtaválasztás is.
- Törekedni kell a térség gazdálkodóit integrálni képes vállalkozások megtelepítésére, kiépítésére, s ahol ez nem lehetséges, a gazdálkodókat arra kell ösztökélni, hogy biztonságuk érdekében termeltetési szerződés keretében termeljék és értékesítsék termékeiket.
- A szántóföldi kultúrák dominanciájának csökkentése fontos feladat. A térség gazdálkodóinak törekedni kell új, alternatív kultúrák, művelési ágak meghonosítására. Az alacsony aranykorona értékű területeken az erdőtelepítés nem csupán táji, gazdálkodási szempontból látszik szükségesnek, hanem a rekreáció, turizmus tekintetében is. A hagyományos búza, kukorica növényi kultúra mellett az ipari növények széles körű elterjesztése, a vetőmagtermesztés kínálhat alternatívát. Szükséges és kívánatos, lehetőség szerint a termelők összefogásával, új gyümölcsültetvények telepítése.
- Az állatállomány genetikai megújítása, bővítése elengedhetetlenül szükséges, mindenekelőtt a kisebb gazdaságokban.
- A gazdálkodók biztonsága megköveteli a mezőgazdasági termelés infrastruktúrájának minőségi javítását, egyáltalán, kiépítését. Ebben az összefüggésben mindenekelőtt a tároló kapacitások bővítése szükséges, ám a települések határában az úthálózat rendezése, a termelők gépparkjának fölüújítása is fontos feladat.
- Mind a TÉSZ-ek megalakulásának, mind a szükséges beruházásoknak alapfeltétele, hogy a térség mikrorégióiban a termelők folyamatosan és magas színvonalon tájékozódhassanak, támogatást élvezzenek a megfelelő szakmai, érdekvédelmi szervezetek, szakemberek részéről. A rendszeres szakmai továbbképzések, fórumok, a TÉSZ-ek szervezésében, a terméktanácsok bevonásával a falugazdászok, a helyi mezőgazdasági bizottságok, gazdakörök játszhatnak döntő szerepet, ám szükséges, hogy a települési önkormányzatok is részt vállaljanak a szervező, fölvilágosító, a termelők integrációját elősegítő munkában.

4.5. ALPROGRAM A TURISZTIKAI FEJLESZTÉSRE

Az alprogram célja:

A térség turisztikai adottságainak kihasználása, a vendégfogadó készség erősítése, a turisztikai kínálat programokká, programcsomagokká formálása. A Tápió mente kistérség turisztikai fejlesztése kizárólag a környezetkímélő, "szelíd turizmus" irányába történhet.

A turisztika, az idegenforgalom előtérbe kerülése a térség fejlesztésében érdekelt gondolkodásában akkor is hasznosnak tekinthető, ha nyilvánvalóan nem ez az ágazat jelenti a térség fejlődésében a kitörési pontot.

Hasznos, mert:

- ha kiegészítő jelleggel is, de hozzájárul a népesség egy részénél a megélhetés biztosításához, ezzel a kistérség népességmegtartó képessége növeléséhez;
- segít felkutatni, felismerni és tudatosítani a helyi értékeket, a helyi karaktert úgy a táji, természeti, mint az épített környezetben, a helyi kultúrában, ezzel növeli a helyi polgárok önbecsülését;
- a vendégváró törekvések erősítik a településeken és a portákon a környezet rendezésére irányuló törekvéseket.

A térségben a turizmus fejlesztését négy fő bázisra lehet alapozni:

- A Budapesthez való /viszonylagos/ közelség,
- A térség sajátos táji, természeti, kulturális adottságai, a helyi karakter, a vidéki jelleg, amely többnyire szennyezéstől, környezeti ártalmaktól mentes, egészséges környezettel párosul (környezetváltozás, életmód és ökoturizmus, pihenés, sport, kerékpározás, rekreáció, lovaglás, vadászat.)
- Az ÉNY-DK irányú - a védett és védendő területeket egyaránt magába foglaló zöldfolyosó rendszer mely az ökoturizmus valamennyi formájának kedvezőbb feltételeket biztosít.
- Termál adottságok kihasználása rövid és középtávon pl.: Nagykátán a termálvíz gyógyvízzé nyilvánítása esetén a gyógyidegenforgalom lehetőségeire is építve.

A turizmus fejlesztése megalapozására a területfejlesztési koncepció célkitűzéseire illeszkedő turisztikai fejlesztési koncepciót és programot kell kidolgozni. Ennek keretében ki kell dolgozni a falusi- és ökoturizmus kistérségi támogatási és információs rendszerét, a kistérségi turisztikai szervezet működtetését, a szálláshelyek, vendéglátóhelyek és szolgáltatások részletes programját.

4.6. ALPROGRAM AZ OKTATÁSRA, A SZAKKÉPZÉSRE ÉS TELEKOMMUNIKÁCIÓRA

AZ ALPROGRAM CÉLJA :

- a humán értékek megbecsülésének javítása, a jó "értelmiségtermelő" térségben, a képzett és innovatív értelmiség helybentartásának és megbecsülésének fokozása,
- a térség humán erőforrásainak gazdagítása, a térség humán erőforrásainak hosszútávú fejlesztése,
- a térség jövőbeli vállalkozóinak, foglalkoztatottjainak képzettségi szintjének emelése, térségi és regionális munkaerőpiacon való pozícióik javítása, a gazdaság fejlesztési irányával összehangolt szakképzés fejlesztése

- a változásokhoz való alkalmazkodóképességük növelése.
- a gazdaság igényelte tudás és a képzés összehangolása,
- a meglévő társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése.

Az ismeretek mind szélesebb körben való eljuttatását minden eszközzel támogatni kell, ami a térségi média (kábel-tévés hálózatok, teleház – hálózat, helyi újságok) hatékonyabb igénybevételét, az iskolák helyi közéletbe való bekapcsolódásának ösztönzését feltételezi valamennyi iskolatípus vonatkozásában. Az iskolarendszer hagyományos elemei mellett teret kell biztosítani az alulról szerveződő alternatív képzési – önképzési fórumoknak ("Tájéközpont", Tápiómenti Népfőiskola, gazdaképzők, kisvállalkozói inkubátorházak,..) és helyi kistérségi támogatásuk mellett meg kell szervezni a központi és megyei források bevonását is ezek létrehozásához, fenntartásához.

5. AZ INFRASTRUKTÚRAFEJLESZTÉS TÉRSÉGI PROGRAMJA.

5.1. ALPROGRAM A KÖZLEKEDÉS FELTÉTELEINEK JAVÍTÁSÁRA.

Célja: a kistérségi gazdaság és a területfejlesztés érdekében szükséges közlekedésfejlesztési elképzelések egységes - az országos és a megyei programhoz illeszkedő - rendszerének meghatározása. E térségben a kiépített úthálózati elemek hiányosságai miatt a közlekedési infrastruktúra és a közlekedési rendszer fejlesztése - vagy annak elmaradása - területi és gazdasági fejlődést meghatározó tényezője.

A program indoklása, a térség közlekedésfejlesztési feladatai:

A kistérség, jelen minősítési rendszerben el nem ismert, de valóságosan fennálló hátrányos helyzetének egyik kulcseleme a nem megfelelő közlekedési feltártság, a kistérséget érintő gyorsforgalmi úthálózat hiánya, a főúthálózat és a vasúti közlekedés minőségi hiányosságai; melyek alapvetően gátolják a térség legfontosabb helyzeti előnyének, a fővároshoz való viszonylagos közelségének érvényesülését. A közlekedésfejlesztési program alapvető célja ezért a fenti hiányosságokból eredő fejlesztési – árnyékhelyzet feloldása, az elzártságból eredő hátrányok megszüntetése.

Gyorsforgalmi hálózat

A térségben jelenleg nincs gyorsforgalmi út. A különböző irányú tervezési folyamatok több lehetőséget is felvázolnak e kérdés megoldására.

A fejlesztési koncepció a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésének szükségességét, lehetőségeit tárja fel. A megvalósulás konkrét formái és időpontja jelenleg még nem határozható meg, de ezen keretek között megvalósuló úthálózatfejlesztések bizonyosan a térség előnyére fognak válni.

A fizető autópályák bevezetése előtt elkészült a 405. sz. út Albertirsa és Újhartyán között, így a 4. sz. főút távolsági forgalma Pilstől kezdve már nem érintette az agglomerációs településeket, vagyis Abonytól már jó szolgáltatási színvonalon lehetett megközelíteni a

Fővárost. Ebben az időben került előtérbe az a gondolat, hogy az eredetileg M4 autópálya nyomvonalnak elképzelt ceglédi elkerülő szakasz továbbra is maradjon 4. sz. főút, és az országos úthálózat szempontjából sokkal előnyösebb helyen - **az M3 és M5 autópályák közötti térséget jobban feltárva - , a Tápió-völgy térségében kerüljön kialakításra az M4 (vagy gyorsforgalmi útként: S4) nyomvonala. Ez a megoldás minden szempontból előnyös:**

- a szolgáltatási színvonalában tulajdonképpen nem fejleszthető 31. sz. főút térségében lehetőséget teremt egy színvonalas, új úthálózati elem kialakítására,
- az M3 és M5 közötti jelentős nagyságú országrészt feltárja, megteremtve ezáltal a potenciális lehetőségét a területi fejlődés megindulásának.

A térség forgalmi viszonyait ismét átrendezte (pontosabban visszarendezte) **az M5 autópálya fizetővé tétele**. szinte teljesen megszűnt a 405. sz. út tehermentesítő hatása, a járművek döntő többsége ismét a 4. sz. főutat használja a Budapest-Pilis szakaszon is. Ez viszont lassan tarthatatlan helyzetet eredményez a 4. sz. út által érintett településekben (Vecsés, Üllő, Pilis).

Éppen ezért a közlekedési kormányzat és Pest megye egyaránt szorgalmazza **a 4. sz. útnak a fenti településeket elkerülő szakaszai megépítését**. Ezáltal viszont kialakul egy egybefüggő, új 4. út, amely (az abonyi elkerülő szakasz megépültével) Budapesttől Szajolig - átkelési szakasz nélkül - jó szolgáltatást nyújt. Éppen ezért újra felmerült az a gondolat, hogy ez az útvonal legyen az M4 autópálya.

Ezzel párhuzamosan folyt az érintett megyék megbízásából **az M4 autópálya másik, - a Tápió vidéket is érintő - nyomvonalának** tervezése. Ez - mint az előbbiekben már említettük - igen fontos nyomvonal a kistérség élete szempontjából. **A 31. sz. út rekonstrukciója** a közeljövőben várhatóan megtörténik, de ez nem teszi továbbra sem lehetővé a térség gyors megközelítését, tehát nem fog segíteni a területfejlesztési célok megvalósításában, továbbra sem fog színvonalas kapcsolatot biztosítani az ország keleti felével.

Éppen ezért (a 4. sz. főút új, településeket elkerülő nyomvonala ellenére) változatlanul szükség van a Tápiómente térségben egy feltáró, megfelelő hálózati kapcsolatokat biztosító magasabbrendű útra. (Nem biztos, hogy autópálya lesz ez az új út, csak az a lényeg, hogy töltsen be azt a szerepet, ami a térség szempontjából most hiányként jelentkezik.) A Tápió mente érdeke is, hogy autópálya paraméterekkel kerüljön ez az út megtervezésre, hogy ennek hiánya ne akadályozza az autópályaként való kialakítását.

Ennek ellenére meggondolandó a **főútként való megépítés előnyeinek megfontolása** is. Az autópálya ugyanis igen szigorú paraméterek kel építhető, amely meghatározza a kialakítható csomópontok minimális távolságát is. Így a térségben - az előzetes tervek alapján - csak két csomópont építhető, amely nem, adja meg azt a felzárkózási lehetőséget a többi településnek, amelyet az autópályától vár. Amennyiben viszont nem autópályaként, hanem főútként kerül megépítésre, úgy (hasonlóan a 31. sz. úthoz) az **igények szerint, tehát minden településnél kialakítható csomópont**.

Összefoglalva a gyorsforgalmi hálózattal kapcsolatos fejlesztési elvárásokat: **a 4. sz. főút tervezett, településeket elkerülő nyomvonala mellett szükség van a Tápió térségében egy új, országos útvonal nyomvonalának kialakítására, vagyis a két nyomvonal nem helyettesíti egymást, hanem éppen hogy az egyik feltételezi a másik létét. Ezt az új nyomvonalat célszerű Nagykátától északra vezetni**, mert ezáltal a Jászság (és itt is

elsősorban Jászberény) érdekeit is szolgálja, tehát nagyobb területű országrész közlekedési gondjain enyhít és így nagyobb valószínűséggel megvalósítható.

Az országos területrendezési terv - egyeztetés alatt álló - térszerkezeti programja tartalmazza ezt a nyomvonalat.

Alsóbbrendű úthálózat

A településközi alsóbbrendű úthálózat fejlesztésénél az alábbi elemek megépítését kell folyamatosan megvalósítani:

A **Tápiószentmárton-Albertirsa közötti útszakasz** térségi hasznosíthatóságát meg kell oldani (például úgy, hogy Tápiószentmárton és Tápióbicske átkelési szakaszainak kiiktatásával közvetlenül össze lehet kötni a 3115. j. ök. út Nagykáta-Tápióbicske közötti szakaszával).

Az előbbi útszakasz kérdésessé teszi a 3115. j. ök. út Tápióbicske-Albertirsa közötti szakaszának szükségességét.

Az előzőekben leírtak felértékelik a **Káva-Tápióság-Szentmártonkáta** útvonal szükségességét.

A fentiekben túlmenően meg kell oldani **Gomba és Mende**, valamint **Tápióság és Süllyap** közvetlen kapcsolatát (ezen községek és a 31. sz. főút kapcsolatának javítása érdekében)

A 3119. j. ök. út **Tápiószele és Újszilvás közötti szakaszát** is ki kell építeni a kistérség jobb külső kapcsolata érdekében.

Vasúti fejlesztések

A meglévő vasútvonalak a térség egy részét megfelelően feltárják és bekapcsolják az ország vérkeringésébe.

A térséget új vasúti nyomvonalfejlesztés nem érinti, azonban a Budapesti Közlekedési Szövetség keretein belül a Tápió mente alapvető érdeke az elővárosi gyorsvasúthálózatba való bekapcsolódás, ezzel együtt az eljutási és az utazás minőségének, komfortjának alapvető javítása.

Az elővárosi hálózat megállóhelyei térségébe olyan P+R rendszereket célszerű létesíteni, amelyek lehetővé teszik a társég vasúttal nem érintett településeiről a gépkocsival való megközelítést és a parkolást.

Tömegközlekedés

A vasúti és közúti tömegközlekedés főbb vonalaiban megmarad, ezt kell kiegészíteni az életminőség javítása által diktált igények szerint.

A térséget is szolgálja majd a Budapesti Közlekedési Szövetség (első ütemben tarifaközösség) létrehozása, amely hosszú távon nemcsak a közlekedési eszközök kapcsolatrendszerét javítja, de a kultúrált tömegközlekedés feltételeit is megteremti.

A jelenlegi szervezeti rendszer és járműállomány az autóbusz-közlekedés javítását nem teszi lehetővé. Az önkormányzati és egyéni (koncessziós) részvétel javíthat a helyzeten, ennek kimunkálása és működtetése a térség közös feladata lehet.

Kerékpáros közlekedés

A térség földrajzi viszonyai lehetővé teszik a kerékpáros közlekedés fejlesztését. A településekben nagy hagyománya van a napi utazások (munka, kereskedelem, ügyintézés) alkalmával a kerékpárnak, ez a továbbiakban is várhatóan így bonyolódik (ilyen rövid távolságokra nem célszerű gépkocsival közlekedni. A nagyobb távolságokra való kerékpáros közlekedés a szabadidő forgalom és a turizmus keretében fog csak fejlődni. Ezért a térség és környezete idegenforgalmi-turisztikai fejlesztéseivel összhangban ki kell dolgozni a kerékpárutak településközi hálózatát és ezt az egyéb fejlesztésekkel összhangban meg kell valósítani.

5.2. ALPROGRAM A KÖZMŰVI INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSÉRE

CÉLJA:

- az infrastruktúra térségi és települési hiányainak pótlása az itt élő polgárok életfeltételeinek biztosítása, életminőségének javítása, a térség vonzerejének növelése,
- A lakosságot szolgáló infrastruktúra alapvető hiányainak pótlásával egyidejűleg kiemelt jelentőségű a térség településeiben (elsősorban Nagykátán, Tápiószelén és Süllyápon a gazdaságot, a vállalkozások fejlesztését szolgáló infrastruktúrák fejlesztése, vállalkozások fogadására alkalmas versenyképes területi kínálat biztosítása érdekében.

A program javasolt elemei:

- A térség legelmaradottabb infrastruktúrájának a kommunális folyékony hulladék gyűjtésének és környezetkímélő elhelyezésének programja segítségével középtávon el kell érni, hogy a térség az EU ajánlásainak megfelelő szennyvíz elvezetési-tisztítási színvonalat elérje. A gazdasági versenyképesség feltételezi az egészséges környezetet, a lakosság életterének védelmét a káros behatásoktól, ennek érdekében - a jellemző településnagyságok figyelembevételével - ebben a térségben 2010-ig a 75 %-os csatornázottság területileg differenciált megvalósítása szükséges. Gondoskodni kell a gazdaságosan nem csatornázható területeken korszerű közműpótló berendezések programszerű megvalósításáról, és a keletkezett települési folyékony hulladékok ártalommentes elhelyezéséről.
- Az elmúlt évek települési infrastrukturális fejlesztései során néhány település elmaradt a többségtől, számukra a hátralévő infrastrukturális fejlesztések kivitelezése társulások formájában sem lehetséges. A Társulás alapvető feladata, hogy támogassa ezeket a településeket fejlesztési elképzeléseik megvalósításában.
- Cél a megindított szennyvíztisztító és csatornahálózat fejlesztések befejezése, a szennyvízcsatornahálózatra való rákötés érdekeltégi rendszerének javítása, ezzel a kiépülő kapacitások jobb kihasználása, a szennyvíztisztítási hatásfok javítása.
- A szennyvízcsatorna - mint jellemzően utolsó közmű - lefektetését követően fel kell gyorsítani a lakóutcák szilárd burkolattal való kiépítését. A burkolatépítést össze kell kötni a

felszíni víz elvezetés, vagy szikkasztás megoldásával, illetve a közterületek - az ingatlantulajdonosok bevonásával történő - kertészeti rendezésével.

- A kistérségi környezetvédelmi programban meghatározásra kerülő módon meg kell kezdeni a jelenleg jellemző egy település-egy hulladéklerakó gyakorlatának a felszámolását. A környezet védelme és a térség ökoprogramja is feltételezi, hogy a keletkező kommunális hulladék szelektálásában, gyűjtésében, ártalommentes elhelyezésében és hasznosításában egyaránt alkalmazásra kerüljenek azok az ökoprogrammal összeegyeztethető megoldások amelyek elfogadhatóak e jellemzően közép és nagyfalvas térségben.
- A kistérség településeit összekötő belső utak rehabilitációjára, és a gazdálkodást segítő külterületi helyi érdekű utak kiépítésére a tulajdonossal összefogva kell sort keríteni
- Fel kell készülni a térségi fejlesztések energiagazdálkodási feltételeinek biztosítására is: A gazdasági eredményei és egyéb adatai alapján hátrányos helyzetűnek minősíthető kistérségben minden alkalmat meg kell ragadni a környezetbarát foglalkoztatás-fejlesztésekre, a mezőgazdasági szerkezetátalakításra és a megújuló energiahasznosítások bevezetésére, - minden olyan tevékenység meghonosítására, amelyre állami, ágazati vagy nemzetközi szervezeti támogatás elnyerhető.

A térségben kezdeményezett és támogatott ipari-, vállalkozási, munkahelyi fejlesztések mindegyike *energiaigény többletet is jelent*, nagyságrendileg összességében mintegy 6,0–max. 8,0 MW villamos teljesítményszükségletet és valószínűsíthetően plussz földgázigényt is jelent, amelyhez még hozzájárul a kisebb magánvállalkozások-, a meglévő termelő üzemek esetleges növekménye a kistérség területén. Ezeket a többletterheléseket a meglévő villamos és gázhálózatok további fejlesztésével, bővítésével lehet kielégíteni, amelyek esetenként táppont-bővítéssel is járnak.

Ilyen igény várható a villamos főelosztóhálózati rendszeren, így: a nagykátai és monori 120/20 kV-os tr. állomások közötti 120 kV-os hálózat kiépítése, a nagykátai tr. áll. bővítése (lásd a 8. ábrát), továbbá a tóalmási gázátadótól esetlegesen kiépítendő új vezetékágak telepítése az új terhelési súlypontokig. A hálózatokra külön megvalósíthatósági tanulmányterv és költségbecslés készítése válik szükségessé, melyek a környezeti és természetvédelmi előírásoknak megfelelnek és alkalmazkodnak a Tápió-Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzet szabályozásaihoz.

- Megújuló energiaforrás hasznosítási program:

- Geotermál energiahasznosítás alprogram¹
- Bioenergia hasznosítás alprogram²

¹ : - A korszerű módon kiépült nagykátai termálstrand és a tápiószentmártoni melegvízű **strandfürdő** és üdülőterület kiépítésén felül, Pándon tervezett a termálvíz hasznosítása, ugyancsak magánvállalkozás formájában azzal a céllal, hogy ezen a Kávát, Bényét és Gombát is magába foglaló dimbes-dombos üdülőterületen kiépüljön a vidéki turista-paradicsom egyik jó példája, amely a helybeliek kiegészítő foglalkozását is biztosítja.

- Nagy távra feltehetően megérnek a körülmények arra, hogy a hagyományos tüzelőanyag-bázisú erőművek helyébe a megújuló energiát hasznosító **erőművek** lépjenek Magyarországon. A térségben a Tápiógyörgye-Újszilvás-Tápiószőlős alkotta háromszög területére javasolható termálkutak nyitása (a környezetbarát visszasajtolásos technológiával), amely ugyancsak fellendíthetné ezeket a perifériális térségeket, a főcél a tiszta "tüzelőanyagú" villamosenergia termelésen felül. Itt lehetne elérni a többlépcsős komplex hasznosítást, azaz az erőművi-, balneológiai-, üdülői hőenergia hasznosítást, majd terményszárítást, hajtást, egyéb mezőgazdasági hasznosítását ugyanannak a termálbázisnak.

² : - Bioenergia hasznosításra az első lehetőséget egy korszerű technológiájú új **regionális hulladéklerakó** és újrahasznosító létesítmény nyújthatja középtávon, ahol a kitermelhető biogáz helyi hőellátásra is igénybe vehető.

- A térség mezőgazdasági hulladékainak tervszerű újrahasznosítását **biomassza tüzelőanyag**ként úgy lenne ideális kialakítani, hogy azzal a kijelölt települések központját, intézményeinek és megfelelő sűrűségű lakónegyedinek hőellátását erre alapozva valósítanák meg, pl. Súlysápon, Nagykátán és Tápiószelén, már a középtáv végén. Mindkét technológia ma már versenyképes az energiapiacra (geotermál erőművek Olaszországban, biomassza alapú távfűtés Ausztriában stb.).

Célszerű továbbá a legalkalmasabb takarmánynövény kiválasztásával és vetési javaslatával a térségben működő és annak szellemi-szakmai központját képező *Tápiószelői Agrobotanikai Intézetet* felkérni és e kísérlet állandó felügyeletével megbízni, hogy a kistérségen egy mintaértékű, környezetbarát *referenciahely* valósuljon meg.

A FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ JAVASLATAINAK ÖSSZEFOGLALÁSA

Az 1) – 5) pontban részletezett térségfejlesztési **javaslatok** (*konceptió elemek*) leglényegesebb elemeit táblázatos formában összegezzük, a kistérségi szintű feladatokat beillesztve az országos (nemzeti szintű) és nagytérségi (régió és megyei szintű) keretekbe, illetve jelezve a fontosabb települési szinten megoldható feladatokat. A táblázatos összefoglalás ílymódon szemlélteti a *területfejlesztési feladatmegoldó szintek* egymásra épülő rendszerét, a kistérségi szintű feladatok megoldásának feltételeit és logikai környezetét is.

KONCEPCIÓELEMEK --- FELADATMEGOLDÓ SZINTEK:

Összefoglaló táblázat

PROGRAMCSOMAGOK	ORSZÁGOS/NEMZETI	REGIONÁLIS/MEGYEI	KISTÉRSÉGI	HELYI/TELEPÜLÉSI
1.1. belső integráció erősítése, a térségi intézményrendszer kiépítése	kistérségi feladat- és hatáskörök bővítése és ennek jogi szabályozása, feladatarányos költségvetési fedezetének biztosítása	a kistérségi intézményrendszerek koordinációja, kapcsolatrendszerük, működésük elősegítése	a belső integrációt szolgáló intézményrendszer felállítása, működtetése, az önszerveződő közösségek intézményes integrálása	delegálás, szükség szerint hatáskör átruházás
1.2. arculatteremtés, a kistérségi kötődés erősítése	a térségi image vonzótényezőinek integrálása az országképbe, nemzetközi propagálása	a "pozitív propaganda" elősegítése, a kistérségi specialitások beemelése a megye és a régió termékkínálatába	"térségi marketing", a tájhagyományok tudatosítása és reanimálása, "Tápiómenti védjegy" bevezetése	helyi, települési hagyományok ápolása, új kötődési pontok kialakítása
2.1. értékörzés	a táj- természet- és környezetvédelmi törvényi keretek végrehajtási jogszabályi kitöltése, értékörző tevékenységek költségvetési támogatása	megyei környezet- és természetvédelmi koncepció és program alapján kistérségi értékmentő programok, akciók összehangolása, közvetítése, segítése	a Tápió- Hajta Tájvédelmi Körzet saját értéként való elfogadása, védelme, a kistérség környezet- és természetvédelmi programjának kidolgozása és érvényesítése, a helyi értékvédelmi tevékenységek segítése és integrációja	a kistérségi koncepcióra és programokra épülő települési környezetvédelmi programok kidolgozása, a helyi értékek védelmének biztosítása ezek és a településrendezési tervek alapján
2.2. ökológiai alapú gazdálkodás	az EU-követelményeknek megfelelő agro-ökológiai program kidolgozása és végrehajtása, a horizontális és térségi célprogramok költségvetési fedezet-biztosítása, a horizontális célprogramok koordinációja, az agrár szakember képzés reformja	az agrár-környezetgazdálkodási program zonális célprogramjainak koordinálása	speciális kistérségi zonális célprogramok, "tájgazda-képzés", helyi mezőgazdasági önszerveződések koordinációja	helyi mezőgazdasági önszerveződések /elő/segítése
2.3. környezetvédelem és	EU környezetvédelmi	nagytérségi környezeti	környezetvédelmi prioritások	települési

TÁPIÓ MENTE KISTÉRSÉG TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

fejlesztés	jogkövetés, hazai és EU alapok biztosítása	célok megfogalmazása megyei koncepció és programok keretében (pl. nagytérségi vízpótlás), szomszédos kistérségek környezetvédelmi koordinációja	meghatározása kistérségi program keretében: hulladék- és szennyvíz ártalmatlanítás, táj- és természetvédelem, vízkészletgazdálkodás	környezetvédelmi programok, az épített környezet védelme, helyi települési környezetvédelem
3. együttműködési program	a regionális gondolkodásmód és érdekeltségi rendszer további (jogszabályi és pénzügyi) erősítése	kooperatív fejlesztési célok hangsúlyozása és érvényesítése a régió ill. a megye koherens térségeiben	mikrotérségi együttműködések koordinációja, kapcsolattartás a szomszédos kistérségekkel	településcsoportos, mikrotérségi együttműködési formák megalapozása, ill. kialakítása
4.1. ingázást segítő program	hiányzó ill. hiányos ingázási pályák kiépítése, az ingázás költségeinek kedvező elszámolhatósága	nagytérségi nyilvántartás és közvetítés	kistérségi nyilvántartás és állás-információ, a munkaerő felkészítése, informálása	kiegészítő szociális ellátás
4.2. Budapesthez fűződő gazdasági kapcsolatok fejlesztése	közlekedési tengelyek mennyiségi és minőségi fejlesztése	a Központi régióon belüli hátrányos helyzetű kistérségek kiemelt kezelése, felzárkóztatási programok	a Főváros számára nyújtható "Tápiómenti kínálat" propagálása, a versenyképesség növelése	a helyi lehetőségek, akciók mikrotérségi kínálattá szervezése
4.3. gazdaságfejlesztés, munkahelyteremtés	EU-csatlakozási stratégiához igazodó vállalkozás- és beruházás serkentő gazdaságpolitika, munkahely- és piacvédelem, kis- és középvállalkozás barát stratégia	regionális és megyei szinten elérhető gazdaságfejlesztési pályázati források maximális bevonása	kistérségi gazdasági integrációs szervezetek, oktatási-képzési-továbbképzési intézmények, vállalkozói – informatikai klubok, inkubátorházak, kistérségi szinten elérhető fejlesztési alapok maximális elnyerése, centrumként ipari parkok, vállalkozási övezetek és ezek helyi foglalkoztatási háttér hálózatának kialakítása	a gazdaságfejlesztési területek településrendezési tervi megalapozása és előkészítése, mikrotérségi gazdasági önszerveződések létrehozása
4.4. vidékfejlesztés –	fejlesztési alapok	makroszintű	speciális tájgazdálkodási	helyi gazdakörök,

agrárfejlesztés	elkülönítése a hátrányos helyzetű térségek támogatására a fejlettebb régiókon belül is, átfogó vidékfejlesztési – agrár-környezetgazdálkodási program és alapok létrehozása	tárgazdálkodási stratégiák kidolgozása a régió hasonló adottságú területegységeire	programok a kistérség mikrorégióira, integrált mezőgazdasági – élelmiszeripari integrációs termelési-tároló-feldolgozó-értékesítő szervezetek kialakítása, kistérségi vásárok, agrárfórumok	települési piacok
4.5. turizmus fejlesztés	öko- és falusi turizmus fejlesztés kedvezményes szabályozása (adózás, támogatás, stb)	megyei turisztikai stratégia a kistérségi turisztikai programok integrálásával	kistérségi információs, szervező és érdekképviselői szervezet, vállalkozások (kereskedelmi szálláshelyek, vendéglátó és szolgáltatóhelyek) támogatása, ökoturizmus ösztönzése	falusi turizmus támogatása, közbiztonság javítása
4.6. oktatás- képzés-telekommunikáció fejlesztése	alternatív oktatási – képzési formák, önszerveződő – önképző közösségek költségvetési támogatása	speciális kurzusok, tanfolyamok szervezése a megyei fenntartású intézményekben, kistérségi igények szerint	“Tápió – menti népfőiskola” és képzőkörök, teleház és inkubátorház rendszer, a hagyományos iskolarendszer rugalmas, “foglalkoztatáscentrikus” működtetése	faluház – teleház rendszer, önképzőkörök
5.1. közlekedésfejlesztés	a hátrányos helyzetű térségek feltárásának kiemelt kezelése a közúti és vasúti fejlesztésben	a régió hátrányos kistérségeinek felzárkóztatását segítő régiós és megyei közlekedésfejlesztési koncepció	lobbizás, fokozott érdekérvényesítés az előbbieik érdekében, helyi településközi közlekedéshálózati fejlesztések, pályázati lehetőségek kihasználása	települési út- és kerékpárút fejlesztés a pályázati lehetőségek bevonásával

<p>5.2. közműfejlesztés</p>	<p>az EU-elvárásoknak megfelelő komplex közművesítési – környezetvédelmi program, a csekély tőkeerejű térségek közműproblémáinak megoldására való különös tekintettel</p>	<p>megyei közműfejlesztési koncepció, a kapcsolódó kistérségek közműprogramjainak összehangolásával, nagytérségi programok (pl vízbázisvédelem) pályázati forrásbevonásával</p>	<p>szennyvízprogram átfogó, kistérségi társulás – szintű megoldása, kistérségi pályázatok</p>	<p>lakossági tőke bevonása a közművesítésbe, települési pályázatok</p>
-----------------------------	---	---	---	--

A TERÜLETFEJLESZTÉS FINANSZÍROZÁSÁVAL KAPCSOLATOS ÁLTALÁNOS KÖVETELMÉNYEK

A területfejlesztési törvény szellemében - minden térségfejlesztési programmal szemben - megfogalmazódó általános elvárások és szabályok:

A forráselosztás decentralizációja és a szubszidiaritás elvének érvényesítése

A forrásokat a helyi sajátosságok alapján, a hatékonyságot szem előtt tartva kell felhasználni. Ennek érdekében a kistérségeknek és az önkormányzatoknak alapvető érdeke, hogy folyamatosan növekedjen a helyben képződő és helyben hagyott források aránya, továbbá, hogy mindennemű pénzügyi forrás arra a szintre kerüljön, ahol a leghatékonyabban hasznosulhat.

A források felhasználásának koncentrációja

Ez a követelmény arra vonatkozik, hogy a fejlesztési forrásokat nem célszerű szétforgácsolni, hanem az adott fejlesztő akcióban a legnagyobb hatékonyságot igénylő feladatra kell összpontosítani, építve annak multiplikációs hatásaira. Az erőforrások racionális felhasználásának szükségessége megköveteli, hogy a közösségi és magánforrások, és a különböző ágazati pénzeszközök lehetőleg a közösen kialakított prioritások alapján a legfontosabb célok megvalósítására fordítódjanak.

A helyi erőforrások bevonása (addíció)

A beruházások megalapozottságát, a helyi adottságokkal és szükségletekkel való összhangot az biztosíthatja, ha a támogatások a helyi erőforrások bevonására épülnek. Az addíció követelménye a gyakorlatban a helyi-térségi együttműködésen alapuló, közös feladatként vállalt fejlesztési programok közpénzekből történő - jogszabályokkal meghatározott támogatását jelenti. Előnyben kell részesíteni azokat a beruházásokat, amelyek jelentős külső forrásokat képesek mozgósítani.

Programba illeszkedés

A területfejlesztési támogatások alapfeltétele, hogy a támogatott beruházás a kistérség fejlesztési programjában szerepeljen vagy abba illeszkedjen és elemzésekkel igazolhatóak legyenek a beruházás térségi méretekben jelentkező előnyei. Fejlesztési támogatásban ne egyes elszigetelt beruházások részesüljenek, hanem olyan koherens és összefüggő programok, amelyek összekapcsolódó elemei az "Ország Közepe" kistérség legfontosabb problémáit módszeresen oldják meg. Ennek érdekében a területfejlesztési koncepcióra alapozva ki kell dolgozni a térség fejlesztéséhez nélkülözhetetlen fejlesztési programokat. E programok olyan középtávú cselekvési tervek, amelyet az ágazati és térségi prioritások összehangolásával kerülnek meghatározásra, a finanszírozásuk pedig többféle csatornán történik.

Többcsatornás finanszírozás

A többcsatornás finanszírozás azt jelenti, hogy a területfejlesztésben egymástól eltérő típusú forrásokat kell és lehet mozgósítani: állami és nemzetközi támogatásokat, az önkormányzatok eszközeit, üzleti hiteleket és vállalkozói tőkét.

Normativitás és diszkrecionalitás egyensúlya

Az erőforrások hatékony felhasználása és a méltányosság szempontjai a regionális politikában is ütközhetnek. Ezért a regionális politikai támogatási rendszer sem kizárólag a normativitást érvényesíti, hanem lehetőséget ad a mérlegelésre, különösen a helyi döntéshozás esetében. Figyelembe kell venni az EU gyakorlatát, amely - a pontosan rögzített keretek közötti - diszkrecionális elemek megerősítésére irányul azért, mert a hatékonyságot és a helyi adottságokat csak mérlegelési eljárás alapján lehet következetesen figyelembe venni.

MELLÉKLETEK

I. sz. Melléklet:

A KEDVEZMÉNYEZETT KISTÉRSÉGI LEHATÁROLÁS SZEMPONTRENDSZERE:

A kedvezményezett térségek lehatárolása 1997-1999. évekre.
A Nagykátai (Tápió menti) kistérség és az országos átlag értékei

BEVEZETÉS

A kedvezményezett térségek lehatárolását az 1997-1999. évekre az Országgyűlés határozatai alapján a KSH-ban végezték el. A területfejlesztési támogatások és a decentralizáció elveiről, a kedvezményezett területek besorolásának feltételrendszeréről szóló országgyűlési határozat IV. pontja alapján, a statisztikai vonzáskörzetek bázisán a következő térségtípusokat kell **kedvezményezett térségként** meghatározni:

- *társadalmi gazdasági szempontból elmaradott térségek,*
- *tartósan munkanélküliséggel sújtott térségek,*
- *az ipari szerkezetátalakítás térségei,*
- *a mezőgazdasági vidékfejlesztés térségei.*

A KEDVEZMÉNYEZETT TÉRSÉGEK LEHATÁROLÁSÁNAK KRITÉRIUMAI, A KIINDULÓ KÜSZÖBÉRTÉKEK

A térségtípusokat a korábban már alkalmazottal közel megegyező, EU-konform kritériumrendszer alapján kellett lehatárolni. Kivételt **az elmaradott térségek lehatárolása** jelentett, ahol **a mutatókör és a számítási eljárás lényegesen eltért** az 1996-ban alkalmazottól. Míg **korábban 15 változó alapján faktoranalízissel, főfaktor-eljárással határozták meg a kistérségek fejlettségi rangsorát, az Országgyűlés határozata alapján hat mutatócsoportba demográfiai, foglalkoztatási, foglalkozási, gazdasági, infrastrukturális ellátottsági és egyéb, speciális - sorolt 28 mutatóból képzett komplex mutatót kellett figyelembe venni az elmaradott térségek besorolásánál** (1. táblázat)

A megválasztott mutatókör az MTA RKK ATI által az Országos Területfejlesztési Konceptióhoz a "Kistérségi folyamatok és a területfejlesztési politika lehetséges beavatkozási térségtípusai Magyarországon" címmel készített kutatási anyag kiinduló mutatóállományára épült.

A kistérségi szinten mért elmaradottság meghatározásakor már 1996-ban is felvetődött, hogy a nagy és fejlett központi várossal rendelkező kistérségek vonzott települései közül a kedvezőtlen adottságúaknak nincs esélyük a területfejlesztési kedvezmények igénybe vételére, csak egyedi, kivételes elbírálás esetén.

Ez vezette a jogszabály készítőit arra, hogy az önkormányzati szabályozás keretében társadalmi, gazdasági szempontból elmaradottnak, illetve magas munkanélküliséggel sújtottnak minősített településeket is területfejlesztési szempontból kedvezményezettnek tekintse. **Az elmaradott és a magas munkanélküliségű településeknek a kedvezményezett körbe való tartozását az Országgyűlés határozata IV. fejezetének 8. pontja tartalmazza, ami a 219/1996. (XII. 24.) Kormányrendelet támogatott településeinek felel meg.**

A kedvezményezett települések körének a beemelése sem volt azonban eléggé megnyugtató az erős vonzasközpont miatt aggódók számára. Így született javaslat arra, hogy **a megyeszékhelyek, a megyei jogú városok térségeinél központtal és központ nélkül is történjen meg a komplex mutató számítása, s a végső értékelésnél a kettő átlagát vegyék figyelembe.**

Az elfogadott Országgyűlési határozat azonban már a kistérségek szélesebb körében kívánta csökkenteni a központi települések szerepét. Így a IV. fejezet 2. pontjában kimondta, hogy **azokban a térségekben, amelyekben a központ vagy központok egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jövedelme több mint 25%-kal meghaladja a térségközpont vagy központok nélkül, egy állandó lakosra jutó SZJA alapot képező jövedelmét, ott a vizsgálatot a térség egészére és a térségközpont vagy -központok nélkül is el kell végezni, és a besorolásnál a kétféle számítás átlagát kell figyelembe venni.**

1. táblázat:

A társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségek'' számított komplex mutatójának meghatározásához az Országgyűlési Határozat alapján kiválasztott 28 képzett mutató

Demográfiai mutatók

Népsűrűség, fő/km², 1995. december 31.

A vándorlási különbözet évi átlaga, 1990-1995 %-ban Vitalitási index, a 18-39/18-59 éves lakónépesség, %, 1990

Foglalkozási szerkezeti mutatók

Mezőgazdasági szektor aktív keresőinek aránya, %, 1990. január 1. Ipari szektor aktív keresőinek aránya, %, 1990. január 1.

Tercier szektor aktív keresőinek aránya, %, 1990. január 1.

A foglalkoztatás változása és a munkanélküliség mutatói

Ipari foglalkoztatottak számának változása, 1990-1995,

Munkanélküliség aránya, %, 1996. december 20.¹

Tartósan (180 napon túl) munkanélküliek aránya, %, 1994. december 20.

Tartósan (180 napon túl) munkanélküliek aránya, %, 1995. december 20.

Tartósan (180 napon túl) munkanélküliek aránya, %, 1996. december 20.

Gazdasági mutatók

Gazdasági szervezetek 1000 lakosra jutó száma, 1995. december 31. (egyéni nélkül)

Gazdasági szervezetek (egyéni vállalkozásokkal együtt) területi sűrűsége, db/km², 1995. Dec. 20.

A gazdasági szervezetek változásának dinamikája, 1992-1995 (egyéni nélkül)

A mezőgazdasági egyéni vállalkozások 1000 lakosra jutó száma, 1994. december 31.

Egy állandó lakosra jutó SZJA, Ft, 1995

Egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jövedelem, Ft, 1995

Infrastrukturális mutatók

1000 lakosra jutó telefon-főállomások száma, db, 1995. december 31. 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma, db, 1995. december 31.

A közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya, %, 1995. december 31.

1 km vízvezeték-hálózatra jutó csatornahálózat hossza, m, 1995. december 31.

A vezetékes gázt fogyasztó háztartások száma a lakásállomány %-ában, 1995. december 31.

Kiskereskedelmi boltok 1000 lakosra jutó száma, 1995. december 31.

A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák 1000 lakosra jutó száma, 1995

Egyéb, speciális mutatók

Az urbanitás/ruralitás indexe (az adott kistérségnek hány %-a él 120 fő/km²-nél nagyobb népsűrűségű településen), 1995. december 31.

Az egyetemi és a főiskolai tanulók 1000 lakosra jutó száma, 1995.²

A 10 évesnél idősebb népesség által elvégzett átlagos osztály (évfolyam) szám, 1990. január 1.

Az 1990-1995 között épült lakások száma az 1995. december 31-i lakásállomány %-ában
¹A munkanélküliek arányát 1996. június 20. helyett december 20-ra számították. Ez szerepel az elmaradottság mérésekor a komplex mutatóban és az ipari szerkezetátalakítás térségeinek meghatározásakor, de ezt használják a mezőgazdaság vidékfejlesztési térségeinek meghatározásánál is. Az 1996. december 20-ra való áttérést nem vezették át az OGYH tervezetén, ugyanakkor az 1996. június 20-i adatok nem állnak rendelkezésre.

²A mutatót 1990 helyett 1995-re számították, a nappali tagozatos hallgatók száma alapján.

A komplex mutató számítása a hat mutatócsoportba sorolt 28 mutató képzése után a következők szerint történt (követve az MTA RKK ATI számítási módszerét, amellyel az Országos Területfejlesztési Konceptióhoz az elmaradott térségeket elhatárolták, még többnyire 1994. évi adatok alapján):

- minden mutató szórásának a terjedelmét *S* egyenlő osztályközre bontották, s a minimumtól a maximum felé haladva az egyes osztályközökbe tartozás esetén 1, 2, 3 4 vagy *S* pontot adtak az adott kistérségnek (fordított mutatók esetében, ahol a nagyobb érték a kedvezőtlenebb, felcserélték a két szélső értéket),
- a kapott értékeket mutatócsoportonként átlagolták, s a hat mutatócsoport átlaga alapján képezték a komplex mutatót,
- a szétválasztott kistérségeknél a központtal és a központ nélkül számított komplex mutatót átlagolták, s az így kapott értékek képezték a besorolás során figyelembe vett komplex mutatót.

A térségtípusok besorolásának az Országgyűlési Határozatban foglaltak szerinti kiinduló kritériumait a **2. számú táblázat** tartalmazza.

2. táblázat: A kedvezményezett térségek kritériumai az OGY-határozat kiinduló küszöb-értékeivel

1. Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségek

Az új OGYH 28 mutatója alapján számított komplex mutató szerint, az országos átlag alatt

2. Tartósan munkanélküliséggel sújtott térségek

Tartósan (180 napon túl) munkanélküliek aránya, %, 1994. december 20. Tartósan (180 napon túl) munkanélküliek aránya, % 1995. december 20. Tartósan (180 napon túl) munkanélküliek aránya, %, 1996. december 20.

Legalább két évben az országos átlag felett

3. Az ipari szerkezetátalakítás térségei

Az iparban foglalkoztatottak száma 1000 lakosra, 1990. - az országos átlag kétszerese
 Ipari foglalkoztatottak számának változása, 1990-1995. % - csökkenés az országos átlag felett
 Munkanélküliek aránya, %, 1996. december 20. - az országos átlag felett

Mindhárom mutató együttes előfordulása

4. A mezőgazdasági vidékfejlesztés térségei

Az urbanitás/ruralitás indexe (az adott kistérségnek hány %-a él 120 fő/km²-nél nagyobb népsűrűségű településen), 1995. december 31. - az országos átlag alatt

Mezőgazdasági aktív keresők aránya, % 1990. január 1. - a vidéki átlag felett

Egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jövedelem, Ft, 1995. - az országos átlag alatt

Munkanélküliek aránya, %, 1996. december 20. - az országos átlag felett

Mind a négy mutató együttes előfordulása

KEDVEZMÉNYEZETT TÉRSÉGEK:

Az 1-4. típusból legalább egy által érintett térség

A társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségek meghatározásához előbb az SZJA-alapot képező jövedelem alapján megállapították, hogy 107 kistérségben kell a mutatókat a térség a központjával (központjaival) együtt és azok nélkül is kiszámítani, majd azok átlagát venni a besoroláshoz. Ezt követően végezték el a számításokat.

Az Országgyűlés határozatában rögzítette azt is, hogy a kedvezményezett térségek és a kedvezményezett települések együttes népessége ne haladja meg az ország népességének egyharmadát. Ennek túllépése esetén az országos átlagtól való eltérések mértéke módosítható volt.

A megfelelő változat kialakításához többmenetes iterációs számításokra volt szükség, mivel az új eljárással és az előírt kritériumokkal való első számítások eredményeként a kedvezményezett térségek (számuk 102 volt) lakónépessége 1996 elején 5 millió 391 ezer fő volt, amely messze meghaladta az előírt egyharmados arányt.

Ha ezeket a kedvezményezett településekkel együtt vizsgáljuk, a lakónépesség száma 5 millió 456 ezerre, arányuk 53,4 %-ra emelkedett. Élni kellett tehát azzal a lehetőséggel, hogy "az országos átlagtól való eltérést úgy kell meghatározni, hogy összességében az 1/3-os felső határ teljesíthető legyen".

A kedvezményezett térségek lehatárolásának eredményei ³

Az ötödik változat volt olyanak tekinthető, amelyekben a kedvezményezett térségek és települések együttes népességének aránya lényegében megfelelt az elfogadott hányadnak. -Ebben a változatban **76 kistérség, összesen 1879 település minősült kedvezményezettnek, 3 millió 457 ezer lakossal.** (Az országos összefoglaló adatokat a 3. táblázat tartalmazza.)

3. táblázat A kedvezményezett térségek adatai - 5. változat

TÉRSÉGEK	Térség	Lakónépesség fő 1996. 01.01	Település db
1. Elmaradott térségek.....	76	3 100 206	1 499
2. Tartós munkanélküliségű térségek..	37	1 440 323	841
3. Ipari szerkezetátalakítás térségei...	2	115 100	33
4. A mezőgazdaság vidékfejlesztés. térségei.	42	1 656 840	914
5. Kedvezményezett térségek.....	76	3 100 206	1 499
6. Kedvezményezett térségek és települések.	76	3 456 747	1879
<i>Országosan</i>	138	10 212 300	3 127

A számítások során 76 elmaradott térséget határoltak le. A lehatárolt 37 tartós munkanélküliségű térség, 2 ipari szerkezetátalakítási térség és 42 mezőgazdasági vidékfejlesztési térség egyben elmaradott is, így a kedvezményezett térségek - a legalább egy típusal érintettek száma is 76.

Ezekben a térségekben 1499 településen 3 millió 100 ezer fő lakott 1996 elején, az ország lakónépességének 30,4 %-a. Azon a 380 kedvezményezett településen, amelyik nem tartozik kedvezményezett térségbe, további 357 ezer fő élt, így a kedvezményezett térségek és települések együttes népessége 3 millió 457 ezer fő, az ország lakónépességének 33,8 %-a volt 1996 elején.

³A térségek listája megjelent a területfejlesztés kedvezményezett területeinek jegyzékéről szóló 106/1997. (VI. 18.) sz. Kormányrendeletben.

Mindez azt jelenti, hogy a kiinduló küszöbértékhez képest az S. változatban a tartósan munkanélküliek arányának mindhárom évben az országos átlag 1,33 szerese felett kellett lennie, s az SZJA-nak az országos átlag 90%-a alatt kellett maradnia (4. táblázat).

4. táblázat : A kedvezményezett térségek kritériumainak küszöbértékei az 5. változatban⁴, valamint alatta az országos és a nagykáti kistérségre számított értékek megfelelése a kritériumoknak, illetve a "meg nem felelés" magyarázata

1. Társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott térségek

Az új OGYH 28 mutatója alapján számított komplex mutató szerint, az országos átlag alatt (5. táblázat) A komplex mutató országos értéke 2,40, a nagykáti kistérségé 2,42, azaz az országos érték felett van, ezért ilyen alapon nem lehetett kedvezményezett a kistérség.

2. Tartósan munkanélküliséggel sújtott térségek

Tartósan (180 napon túl) munkanélküliek aránya, %, 1994. december 20. mindhárom évben
Tartósan (180 napon túl) munkanélküliek aránya, %, 1995. december 20. az országos átlag
Tartósan (180 napon túl) munkanélküliek aránya, %, 1996. december 20. 1,33 szorosa felett
A nagykáti kistérség értékei rendre 5,2, 4,6, 4,2, az országos értékek 5,2, 4,2, 4,3, azaz a kistérség értékei nem haladták meg 1,33-szeresen az országos értéket, hiszen akkor rendre 6,91, 6,11, 5,58%-os tartós munkanélküliséggel kellett volna számolni. Mivel ennél kisebb volt a munkanélküliség, ezért ezen az alapon sem lehetett kedvezményezett a nagykáti kistérség.

3. Az ipari szerkezetátalakítás térségei

Az iparban foglalkoztatottak száma 1000 lakosra, 1990 az országos átlag kétszerese felett
Ipari foglalkoztatottak számának változása, 1990-1995, % csökkenés az országos átlag felett
Munkanélküliek aránya, %, 1996. december 20. az országos átlag felett

A fenti három mutató együttes előfordulása esetén lehetett volna kedvezményezett a Nagykáti kistérség; de ez egyik esetben sem következett be, mivel:

- Az 1000 lakosra jutó iparban foglalkoztatottak száma (48,0) nem haladta meg kétszeresen az országos átlagot (122,7).
- Az iparban foglalkoztatottak számának változása 1990-95 között a kistérségben kevésbé csökkent (42%), mint az országos átlag (56%).
- A munkanélküliek aránya a kistérségben (7,4%) nem haladta meg az országos átlagot (7,6%).

4. A mezőgazdasági vidékfejlesztés térségei

Az urbanitás/ruralitás indexe (az adott kistérségnek hány %-a él 120 fő/km²-nél nagyobb népsűrűségű településen), 1995. december 31. -az országos átlag alatt
Mezőgazdaság aktív keresők aránya, %, 1990. január 1. -a vidéki átlag felett
Egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jövedelem, Ft, 1995. -az orsz. átlag 90%-a alatt
Munkanélküliek aránya, %, 1996. december 20. - az országos átlag 1,33 szorosa felett
Az OGY.határozathoz képest változott küszöbértékek "kiemelten" szerepelnek.

A fenti négy mutató együttes előfordulása esetén lehetett volna kedvezményezett a Nagykáti kistérség, de ez csak három esetben következett be, így az "együttes" feltételnek nem felelt meg, ezért nem lehetett kedvezményezett. Részletezve:

- A 120 fő/km²-nél nagyobb népsűrűségű településen élők aránya a kistérségben (47,1 %) valóban kisebb, mint az országos átlag (61,7%).
- A mezőgazdasági aktív keresők aránya a kistérségben 15.8% volt, amely valóban meghaladta az országos átlagot (15,4%).
- Az egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jövedelem országos értéke 155846 Ft, a kistérségben viszont csak 115501 Ft, tehát ez az érték jóval elmarad az országos átlag 90 %-ától, csak 74,1%.
- A munkanélküliek aránya a kistérségben (7,4%) kevesebb, mint az országos átlag (7,6), és jóval elmarad az országos 1,33-szeresétől (10,1%). Ez volt az egyedüli feltétel, amelynek nem felelt meg a kistérség.

KEDVEZMÉNYEZETT TÉRSÉGEK:

1-4. típusból legalább egy által érintett térség

Mivel egyik típusban sem lett valamilyen oknál (kritériumnál) fogva kedvezményezett a Nagykáti kistérség, ezért végül nem sorolták be.

5. táblázat: Az országos átlag és a Nagykátai kistérség értékei a területfejlesztés kedvezményezett kistérségei besorolásához használt mutatók esetében

A mutató neve	vizsgálati időszak	országos átlag	kistérség értéke
Népsűrűség fő/km	1996. 01.01.	109,9	92,8
Vándorlási különbözet	1990-1995. é. átl.	0,00	3,5
A 18-39 éves lakónépesség a 18-59 éves %-ában	1990. 01. 01.	55,3	54,9
A mező- és erdőgazdaság aktív keresőinek aránya %	1990. 01.	15,4	15,8
Az ipar és az építőipar aktív keresőinek aránya, %	1990. 01. 01	38,1	37,4
A szolgáltatási ágak aktív keresőinek aránya, %	1990. 01.	46,5	46,8
Az iparban foglalkoztatottak számának változása	1995/1990, %	56,0	42,0
A munkanélküliek aránya, %	1996. 12. 20.	7,6	7,4
A 180 napon túli munkanélküliek aránya, %	1994. 12. 20.	5,2	5,2
A 180 napon túli munkanélküliek aránya, %	1995. 12. 20.	4,2	4,6
A 180 napon túli munkanélküliek aránya, %	1996. 12. 20.	4,3	4,2
Gazdasági szervezetek 1000 lakosra jutó száma,	1995. 12. 31.	25,0	7,5
Gazdasági szervezetek területi sűrűsége, db/km ,	1995. 12. 20.	11,2	5,2
A gazdasági szervezetek számának változása,	1995/1992, %	182,0	204,5
A mezőgazdasági egyéni vállalkozások 1000 lakosra	1994. 12. 31.	117	214
Az egy állandó lakosra jutó SZJA-alapot képező jöv., Ft	1995	155846	115501
Az egy állandó lakosra jutó SZJA, Ft	1995	34026	20884
Az 1000 lakosra jutó telefon-főállomások száma, db	1995. 12. 31.	211	104
Az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma, db	1995. 12. 31.	220	158
A közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya %	1995. 12. 31.	78,9	51,4
Az 1 km vízvezetékre jutó csatornahálózat hossza, méter	1995. 12. 31.	326	8
A vezetékes gázt fogyasztók a lakásállomány %-ában	1995. 12. 31.	58,7	52,1
A kiskereskedelmi boltok 1000 lakosra jutó száma,	1995. 12. 31.	17,0	12,7
A ker. szálláshelyen töltött vendégéjszakák száma/1000 fő	1995	1598	17
A 120 fő/km ² -nél magasabb népsűrűségű települések népessége	1995.12.31.	61,7	47,1
A felsőfokú iskolai végzettségűek 1000 lakosra jutó száma	1990. 01.01.	69,7	24,5
A 11 évesnél idősebbek által elvégzett átl. osztályszám	1990. 01.01.	8,94	8,02
Az 1990-1995 között épült lakások száma az 1995. december 31-i lakásállomány %-ában		2,3	4,3
Az iparban foglalkoztatottak 1000 lakosra jutó száma	1990	122,7	48,0
Komplex mutató a 28 változó alapján központtal együtt		2,56	2,42
Komplex mutató a 28 változó alapján központ nélkül		2,10	0,00
A fejlettség mérőszáma		2,40	2,42

A kedvezményezett térségek 1999. évi meghatározására vonatkozó módszer- és kritériumrendszer kidolgozása jelenleg van folyamatban Intézetünkben, ennek egyik fő célja a valóban hátrányos helyzetben levő térségek körének jelenleginél objektívabb megközelítése.

/Készítette: Dr. Csordás László MTA RKK ATI. Kecskemét, 1999./

2. sz. **Melléklet:** MTA RKK ATI Munkacsoport 1998.: A kistérségek területfejlesztési támogatási rendszere /Külön kötetben/